

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 24.

Fredagen den 8 mars.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice tal-
mannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 124, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 125, angående tillstånd för tygverkmästaren *I. A. Wennerholm* att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 126, angående pension åt sadelmakaren vid arméns intendenturförråd i Stockholm *E. Magnussons* änka och minderåriga barn;

nr 127, angående pension åt vissa arbetare och arbeterskor vid ammunitionfabriken; och

nr 114, angående tilläggspension åt före detta förste vaktmästaren i utrikesdepartementet *L. E. Larson*.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner: och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 123, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1919; och

till statsutskottet propositionen, nr 118, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för täckande av vissa förskottsvis utgivna medel.

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 24.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till lagutskottet motionen nr 324, av herr *Olsson* i Broberg *m. fl.*:

till konstitutionsutskottet motionen nr 325, av herr *Eliasson m. fl.*;

till lagutskottet motionen nr 326, av herr *Andersson* i Knäppinge *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionerna nr 327 och 328, av herr *Berg* i Staby.

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 18 A, 18 B och 19—24, bankoutskottets utlåtanden nr 26—32, lagutskottets utlåtande nr 18, jordbruksutskottets utlåtanden nr 23—25 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

§ 6.

Herr *Magnusson* i Skövde avlämnade en motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, med förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Nämnda motion som erhöll ordningsnumret 329, blev på begäran bordlagd.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 53, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i propositionen angående tilläggsstat för år 1918 under andra huvudtiteln gjorda framställningar; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa tomter i kvarteret Björnen i Stockholm *m. m.*; samt

från lagutskottet:

nr 55, i anledning av väckt motion angående revision av lagen om skiljemän;

nr 56, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t om upptagande i samband med pågående revision av vissa barnavårdslagar till undersökning av frågor om utsträckning och enhetlig organisation av samhällets barnavård;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förklaring av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Anderson</i> i Råstock	under den 9 mars,			
» <i>Engberg</i>	» » 9 »			
» <i>Andersson</i> i Stockholm	» » 9 »			
» <i>Runefors</i>	» 11 dagar fr. o. m. 9 mars,			
» <i>Jansson</i> i Edsbäcken	» 6 » » 11 »			
» <i>Hedlund</i> i Östersund	» 6 » » 11 »			
» <i>Jonsson</i> i Gumboda	» 8 » » 14 » och			
» <i>Andersson</i> i Skivarp	» 7 » » 9 »			

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Sammanträdet öppnades av herr vice talmannen.

Hans excellens herr statsministern *Edén* uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev till kammaren, enligt vilket Kungl. Maj:t, sedan uppå gjord ansökning ledamoten av kammaren för Kopparbergs läns norra valkrets herr Daniel Persson i Tällberg entledigats från honom meddelat förordnande att vara talman i kammaren vid innevarande års lagtima riksdag, förordnat till talman i nämnda kammare vid samma riksdag ledamoten av kammaren för Stockholms stads första valkrets herr *August Herman Lindqvist* samt till vice talman ledamoten av kammaren för Kristianstads läns sydöstra valkrets herr *Raoul Gustaf Hamilton*.

Härefter yttrade

Herr talmannen: Mina herrar! Jag känner det som ett tränande behov att i samband med de nu delgivna nya talmansutnämningarna uttrycka ett djupt beklagande över att kammarens talman, herr Daniel Persson, på grund av hälsoskäl nödgats träda tillbaka från talmansbefattningen. Herr Daniel Perssons över trettioåriga riksdagsarbete hade gjort honom framför flertalet av kammarens ledamöter särskilt skickad att innehava denna krävande post. Jag uttalar emellertid hoppet och önskan om att ett snart tillfrisknande måtte bereda kammarens aktade ledamot, herr Daniel Persson, tillfälle att inom den allra närmaste tiden åter intaga sin plats i kammaren.

Då det genom det nu delgivna förordnandet har uppdragits åt mig att övertaga talmansbefattningen i kammaren, anhåller jag på det varmaste hos kammarens herrar ledamöter, att det överseende och den välvilja, varom den förre talmannen helt nyligen anhöll, nu måtte överflyttas på mig, ty jag är övertygad om att jag i högre grad än mina företrädare på denna post är i behov därav.

§ 2.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 122, med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt och dels förordning om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst; och

nr 130, angående provtaxering under år 1918 för beräkning av kommunal skattskyldighet vid tillämpning av bestämmelserna i vissa förslag till omläggning av det kommunala beskattningsväsendet.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 124, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 125, angående tillstånd för tygverkmästaren I. A. Wennerholm att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 126, angående pension åt sadelmakaren vid arméns intendenturförråd i Stockholm E. Magnussons änka och minderåriga barn;

nr 127, angående pension åt vissa arbetare och arbeterskor vid ammunitionsfabriken; och

nr 114, angående tilläggs pension åt före detta förste vaktmästaren i utrikesdepartementet L. E. Larson.

§ 4.

Vidare föredrogs och remitterades till lagutskottet herr *Magnussons* i Skövde på kammarens bord liggande motion nr 329.

§ 5.

Jordbruksutskottets härpå föredragna utlåtande nr 22 bordlades åter.

§ 6.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1918 års taxering till beviljning för inkomst

Ang. förordning om särskilda avdrag vid 1918 års beviljningstaxering.

Ang. förordning om särskilda avdrag vid 1918 års beviljningstaxering.
(Forts.)

samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock en i ämnet väckt motion; och yttrade därvid:

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Det ärende, som vi nu gå att avgöra, har särskilt för stora lager av de mindre löntagarna och arbetarna här i riket en synnerligen stor betydelse.

Då jag här har antecknat en blank reservation, skall jag med några ord, utan att göra något yrkande, angiva orsaken till, att jag för min del jämte flera ledamöter av utskottet har önskat förändringar i denna proposition. Det är nu tredje året, som den provisoriska skattelindringen tillämpats. Under de två föregående åren ha vid båda tillfällena och särskilt under fjolåret starka klagomål från vissa håll försports över att vissa taxeringsnämnder icke tillämpat denna provisoriska skattelindring i den omfattning, som hade varit önskelig. Som vi finna av förslaget, är detta ju innevarande likasom föregående år lagt på den grund, att avdrag skall ske efter prövning i varje särskilt fall. Sålunda skall det bero på taxeringsnämndernas beslut, huruvida något avdrag skall komma att äga rum eller ej för de skattskyldiga. Detta kan ju i vissa kommuner vara tillräckligt, isynnerhet i de kommuner, där de smärre löntagarna ha starkt inflytande. Men i en mängd kommuner, särskilt på landsbygden, där det finnes ett mindretal löntagare och arbetare, har det försports klagomål över att man icke velat tillämpa denna författning i den utsträckning, som avsetts eller åtminstone som det stora flertalet i denna kammare önskat.

Klart är det därför, att det riktigaste enligt min uppfattning vore, om man ginge ut ifrån att göra avdragen obligatoriska. Men en del svårigheter möta naturligtvis, då det gäller att göra dessa avdrag obligatoriska, särskilt för kommuner med ganska små inkomsttagare, där man icke har större beskattningsföremål. Redan vid föregående års riksdag tilläto sig ett par reservanter påyrka, att det obligatoriska avdraget skulle tillämpas för inkomsttagare, vars inkomster understeg 1,200 kronor. Vid innevarande års riksdag har en ledamot av denna kammare väckt motion om att avdragsrätten skulle vara obligatorisk, i vad gäller beviljningstaxeringen; och inom utskottet har man också, åtminstone till en början, intresserat sig mycket för saken och sökt göra avdraget obligatoriskt i vad det gällde smärre inkomsttagare. Detta har emellertid icke lyckats, beroende på de invändningar, som gjorts. Särskilt kan man säga, att det varit beroende på, att någon utredning icke förefunnits, som visat, huru sådan obligatorisk avdragsrätt skulle komma att verka.

För den skull hade jag inom utskottet önskat, att man i samband med denna propositions antagande i år därjämte i skrivelse till Kungl. Maj:t hade begärt, att till kommande år verkställdes en ordentlig utredning, som kunde visa, huru det obligatoriska avdraget för smärre inkomsttagare skulle verka. Ty såsom vi alla veta, inkommer förslaget om det provisoriska skatteavdraget i början av

riksdagen och skall tillämpas under april månad samma år. Under den korta tid, som då står till buds, hinner man icke åstadkomma en ordentlig utredning om verkningarna av det obligatoriska avdraget, en utredning, som visar möjligheten eller omöjligheten av obligatorisk skattelindring. Ur denna synpunkt vill jag för min del, då nu utskottet icke förenat sig om detta önskemål, uttala den förhoppningen, att ifrån regeringens sida — och då särskilt från herr finansministerns sida — sådana åtgärder innevarande är måtte vidtagas, att man ett kommande år kan få tillräckligt belyst följderna av en obligatorisk tillämpning av denna skattelindring.

Med dessa ord har jag velat understryka detta. Därtill vill jag, då jag erkänner att utskottet verkligen sökt att få skattelindringen tillämpad så effektivt som möjligt, göra en framställning. Det heter i utskottets utlåtande: att riksdagen måtte hörs Kungl. Maj:t anhålla, att vad utskottet här ovan uttalat rörande taxeringsmyndigheternas tillämpning av förevarande förordning måtte genom Kungl. Maj:ts försorg, i den mån och på det sätt, som finnes lämpligt, skyndsammast bringas till vederbörandes kännedom. Jag vill då uttala den förhoppningen, att i det cirkulär, som i anledning av denna riksdagens skrivelse kommer att avlätas till taxeringsmyndigheterna, med styrka strykes under, att från taxeringsnämndernas sida allt måtte göras för att i så stor utsträckning som möjligt tillämpa skatteavdraget, så att det, som riksdagen avsett, måtte komma särskilt de mindre löntagarna och mindre inkomstagarna i allmänhet till godo.

I förhoppning därom är det, som jag, utan att göra något yrkande, velat särskilt till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uttala en förhoppning om att vad som här avsetts skall genom hans försorg komma till så vidsträckt tillämpning som möjligt vid innevarande års taxering.

Herr Källman: Herr talman! Den nu gällande bevillningsförordningen tillåter icke obligatoriska avdrag å bevillningstaxerad inkomst intill angivna belopp. Detta är helt enkelt uteslutet. Vissa kommuner skulle då få sina skatteobjekt betydligt minska; och Kungl. Maj:t har också i propositionen visat omöjligheten av att gå fram på den vägen.

Jag har begärt ordet för att understryka herr Nilssons i Kristianstad synpunkter rörande tillämpningen av förordningen, och jag vill hoppas, att detta skall komma att ske på ett mera effektivt sätt, än som skett under de två föregående åren. Jag känner kommuner, där man tillämpat den mycket humant, men jag känner också andra kommuner, där man alldeles underlåtit att bevilja avdrag för familjeförsörjare, som haft behov därav, oaktat man ägt mycket stora möjligheter därtill på grund av respektive kommuners ekonomiska ställning. Jag vill i detta avseende understryka, att utskottet i sin kläm intagit en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte råsta vederbörandes uppmärksamhet på denna sak, och dessutom har utskottet hemställt, att tabeller måtte tillhandahållas taxeringsnäm-

Ang. förordning om årskilda avdrag vid 1918 års bevillningstaxering.
(Forts.)

Ang. förordning om särskilda avdrag vid 1918 års bevillningstaxering.
(Forts.)

derna för att man lättare där skall kunna komma till rätta med dessa spörsmål. Jag vill också framhålla, att ifall en skattskyldig anser, att han bort erhålla rätt till det avdrag, varom det här är fråga, men icke fått avdraget, han då äger rätt att klaga hos prövningsnämnden. Jag känner fall, då sådant förekommit år 1917, och i vilka fall vederbörande skattskyldig fått avdraget höjt enligt förordningen.

Vore det möjligt, så skulle jag vara den första att påyrka obligatoriskt avdrag, men jag är övertygad om att det icke är möjligt. Och kanske i någon mån framgår detta av den omständigheten, att den, som avgivit motion i detta syfte, herr Olsson i Ramsta, vilken ock deltagit i ärendets behandling i utskottet, efter utskottets behandling av ärendet nödgats frånträda yrkandet i sin motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman, mina herrar! Då jag i min motion nr 308 hemställt, att de särskilda avdrag vid 1918 års taxering, vilka gälla bevillningstaxeringen, skulle göras obligatoriska, så skall jag be att få säga några ord.

Det kan ju synas märkvärdigt, att jag icke reserverat mig, då jag varit närvarande i bevillningsutskottet vid behandlingen av detta ärende. Men det befanns genast vid den förberedande behandlingen av mitt förslag, att det mötte starkt motstånd icke endast från högerhåll utan också från vänsterhåll. Då var jag betänkt på att pruta av på mina krav genom att söka en medellinje. Jag framhöll då, att avdraget borde vara obligatoriskt vid en inkomst upp till 1,200 kronor, ty det är ju så, att de mindre inkomsttagare, som befinna sig under denna gräns, äro de, som äro i största behov av detta avdrag. Det är ju även så, att det bevillningsfria avdraget på 450 kronor, som kan ökas med 200 kronor, är faktiskt alldeles för litet, och det var också med hänsyn till de särskilda förhållanden, som inträdde vid årets taxering på landsbygden med avseende på statdrängar, som jag väckte mitt förslag. Det förhåller sig nämligen så, att man i fråga om dem icke kan följa den gamla taxeringen av naturaförmåner, utan måste rätta sig efter de pris, som faststälts. Därigenom kommer det för statarna att bliva så ställt, att de få sin beskattningsbara inkomst i år väsentligt ökad på grund av de höga naturaprisen, utan att egentligen deras inkomster och deras skatteförmåga höjes det ringaste. För alla dessa skattebetalare skulle det vara önskvärt, att detta avdrag kunde göras obligatoriskt.

Herr Källman, som sitter som ordförande i andra avdelningen, tyckte först, att detta medlingsförslag tilltalade honom, men så kom herr Källman att få taga del av en del siffror, vilket gjorde, att han ändrade mening. Herr Källman sitter ju i den avdelning i folkhushållningskommissionen, som har att behandla ansökningar om skattelindringar, och hade därför kunnat skaffa sig siffror om

dessa förhållanden, vilka voro avgörande för honom. Dessa siffror visade, att 95 procent av de skattebetalande befunno sig under en inkomst av 1,200 kronor. Men för mig är detta icke avgörande, då bland dessa 95 procent med en inkomst under 1,200 kronor väl också befinna sig inkomsttagare av jordbruksfastighet och annan fastighet, och dessa skulle icke beröras av detta avdrag, även om det gjordes obligatoriskt. Det är för mycket att påstå, att i dessa kommuner skulle skatterna då komma att överflyttas på några få. Det håller icke streck. Det är därför att beklaga, att icke en utredning från regeringens sida föreligger, då man därav kunnat inhämta, huru långt man kunnat gå med ett sådant avdrag. Hade en sådan utredning satts i gång för sista året, så hade vi haft faktiska siffror att här hålla oss till.

Då denna fråga kommit i ett sådant läge, som nu angivits, så hade jag att taga i övervägande, om jag skulle reservera mig eller icke. Hade jag reserverat mig, så hade detta kunnat leda till det resultatet, att den kungliga förordningens utfärdande fördröjts, och det är ju högst på tiden, att den kommer ut så fort som möjligt. Ty i följd klagade en del taxeringsmyndigheter över att förordningen utkom för sent. Det är nämligen möjligt, att en sådan reservation kunnat vinna andra kammarens bifall, men säkerligen hade den icke vunnit första kammarens, och då hade detta, som jag nämnde, kunnat medföra, att den kungl. förordningens utfärdande fördröjts. Därför måste jag avstå från att resevera mig.

Jag vill i likhet med föregående talare rikta en värdsam anhöllan till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att regeringen måtte företaga en utredning i förut angivet avseende. så att, om riksdagen ett kommande år får till behandling frågan om avdrag vid taxeringar, vi kunna fota vårt beslut på en sådan utredning.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Thorsson: Herr talman, mina herrar! Ingen skulle varit mera tillfredsställd än jag själv, om det varit mig möjligt att för kammaren framlägga en proposition, i vilken jag kunnat begära obligatorisk skattefrihet för de mindre inkomsttagarna i större utsträckning, än vad jag nu är i tillfälle att göra. Jag har varit inne på de vägarna, men vid närmare omprövning måste jag avstå från desamma på den grund, att det icke var möjligt att under den tid, som stod mig till buds, åstadkomma ett material, varpå en sådan framställning sakligen kunde grundas. Vid sådant förhållande måste jag överlämna åt taxeringsmyndighet att i största möjliga utsträckning medgiva frihet i nu omhandlade förhållanden.

Jag delar den siste ärade talarens uppfattning därutinnan, att 450 kronor naturligtvis äro för litet som existensminimum, och att man snarast möjligt här bör vidtaga förändringar, som medföra lättnader. Men hos Kungl. Maj:t vilar en omfattande utredning, vilken innebär en fullständig omläggning av hela den kommunala skatteförordningen, och jag har för resten vid början av detta ple-

Ang. förordning om så-
kända avdrag
vid 1918 års
beskattning-
taxering.
Postn.)

*Aag. förord-
ning om sär-
skilda avdrag
vid 1918 års
beräknings-
taxering.
(Porte.)*

num framlagt en proposition, i vilken jag begär, att provtaxeringar skola få företagas över hela landet inom vissa lämpliga kommuner för att man med stöd av detta provtaxeringsresultat skall kunna efter fullt sakliga grunder bedöma verkningarna av det skattereformförslag, som föreligger i betänkande.

Herr Olsson i Ramsta, som motionerar om obligatoriskt barnavdrag för alla vars taxerade inkomst uppgår till högst 3,000 kronor pr år, anförde, här att en uppgift som lämnats inom utskottet, att i ett flertal landskommuner ända till 95 % voro upptaxerade till mindre inkomst än 1,200 kronor, egentligen icke betydde så mycket därför att bland dessa lägre inkomsttagare befunno sig en avsevärd del fastighetsägare. Ja, det är alldeles riktigt, det ingår en avsevärd del fastighetsägare i denna grupp, till vilket antal de ingå i dessa 95 %, är svårt att nu bedöma. Men så mycket vill jag dock säga, att en aldrig så liten blick i statistiken visar, att antalet fastighetsägare, som äga och bruka fastighet, särskilt jordbruksfastighet under 2 hektar, är så stort i förhållande till övriga fastighetsägare, att man icke, vid bedömande av en fråga som denna, kan lämna ur sikte, huru en förändring i den kommunala skatteförordningen, på sätt motionären ifrågasatt, skall verka bland de av mig nu antydda grupper av skattedragare, som gå under namnet fastighetsägare.

Jag uppskattar i hög grad den uppfattning, som motionären här har givit uttryck åt, om jag däri får inlägga en liten anmaning till dem, som nu förbereda en ny fastighetstaxering. Endast under förutsättning att denna blir så lagd att fastigheterna upptaxeras till sina verkliga värden, kan någon avsevärd lindring beredas de mindre inkomsttagarna.

Detta spörsmål är av så invecklad natur, att man icke utan stora olägenheter kan fatta ett beslut i den riktning, som motionären har ifrågasatt. Men jag vill för kammaren meddela, att så snart jag blivit övertygad om att den väg, som nu senast blivit beträdd av motionären, icke var framkomlig, så lät jag mig angeläget vara att vidtaga nödiga förberedelser för en utredning på hithörande området; jag vill förekomma, att nästa års riksdag på grund av bristande utredning skall vara villrådig om de beslut, som den då har att fatta i hithörande ting. Då skall ärendet, om jag då har med saken att göra, föreläggas i sådant skick, att riksdagens ledamöter efter sitt sinne och sin uppfattning kunna taga ståndpunkt till berörda fråga.

Jag är fullt på det klara med, att det måste företagas en förändring på dessa områden, och jag erkänner det ohållbara i att år efter år förelägga riksdagen sådana provisoriska lättnader än på det ena området och än på det andra, lättnader, som alltid mer eller mindre måste bli något godtyckliga; med hänsyn härtill har jag vidtagit de åtgärder, som på närvarande stadium äro möjliga att vidtaga, för att man redan till nästa år må kunna förelägga riksdagen en framställning om, hur man på ett visserligen proviso-

riskt men ändå mera genomtänkt sätt skall kunna ordna denna del av beskattningen.

I en passus i utlåtandet har utskottet fäst sin uppmärksamhet vid att Kungl. Maj:t i år ifrågasatt, att taxeringsmyndigheterna skulle kunna bevilja befrielse från statsskattens utgörande, utan att samtidigt lämna sådan befrielse beträffande den kommunala skatten. Detta är en avsevärd avvikelse från hittills tillämpade principer, men med hänsyn till de mycket stora bördor, som dyrtiden lagt på en mängd av landets kommuner, skulle emellertid ett sådant medgivande att lämna skattefrihet, som icke innebure en befogenhet för skattemyndigheterna att medgiva någon större frihet ifråga om statsskatten, än man av ekonomiska skäl kan giva i den lilla kommunen, kunna betyda, att stora grupper av människor endast få taga del av förordningen, utan att den lämnar den något praktiskt utbyte. Kungl. Maj:t har därför trots det vara klokare, att i större utsträckning befria från statsskatten, där detta är av behovet påkallat, och anpassa befrielsen från kommunalskatten efter vad kommunens resurser tillåta.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört, ber jag, herr talman, att i kammarens benägna välvilja få rekommendera det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 18 A), angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1919 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Sedan herr talmannen anmält detta ärende till handläggning, begärdes ordet av

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att vid föredragningen av detta statsutskottets betänkande nr 18 A) liksom av betänkandet nr 18 B) föredragningen måtte ske på det sättet, att punkterna föredragas var för sig, och att endast kantrubrikerna uppläsas, utom då det föreligger reservationer eller någon av kammarens ledamöter så begär, då även klämmarna uppläsas.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Ang. förordning om särskilda avdrag vid 1919 års beviljningstaxering (Forts.)

Punkterna 4—12.

Utskottets förslag i dessa punkter biföllos av kammaren.

Ang. inköp av
mark för tele-
grafverkets
verkstad i
Nynäshamn.

Efter härpå skedd föredragning av *punkten 13*, angående inköp av mark för telegrafverkets verkstad i Nynäshamn, anförde

Herr Karlsson i Nynäshamn: Herr talman! Utskottet har här i sitt utlåtande omnämnt, att förra årets riksdag beviljat dels 800,000 kronor för utvidgande av telegrafverkets verkstad i Nynäshamn, dels 900,000 kronor för anskaffande av bostäder åt den personal, som i och med utvidgningen var behöfvig.

Det har därför inom samhället Nynäshamn väckt en viss förståmning, att telegrafstyrelsen inköpt färdiga hus för en del av detta belopp, vilket inköp utskottet även här har omnämnt. Enligt utskottets uttalande har telegrafstyrelsen med regeringens tillstånd först inköpt åtta hus och sedan ytterligare ett, således tillsammans nio hus, vilka vid köpet inrymde 36 lägenheter om 1 å 2 rum och kök jämte några butiker, en skola m. m.

I dessa hus bodde vid inköpet sju familjer, vilkas manliga medlemmar voro anställda i telegrafverkets tjänst. Övriga 29 hyresgäster arbetade på andra håll i samhället. Det visade sig stora svårigheter för dessa, som icke voro anställda i telegrafverket, att få andra bostäder, och en del av dem ha fått flytta från samhället på grund av brist på bostäder.

Det är därför, jag har velat uttala mitt beklagande av vad som skett, att staten medverkat till att förvärra de förhållanden, som redan nu råda där och öka bostadsbristen. Avsikten var ju, att staten skulle förbättra tillståndet på bostadsmarknaden och avhjälpa svårigheterna där och icke tvärt om.

Ytterligare en orsak till att denna historia bör nämnas är, att dessa fastigheter äro befriade från erläggande av bevillning, varför köpingen gör en ekonomisk förlust i skatthänseende genom statsverkets inköp. Enligt min mening avsåg det av riksdagen beviljade anslaget, att nya fastigheter skulle uppföras och icke att man skulle inköpa gamla.

Nu har statsutskottet välvilligt påpekat saken här och uttalat som sin mening, att återstoden av anslaget måtte användas till uppförande av nya byggnader.

Jag har, herr talman, icke något yrkande i frågan utan har endast velat påpeka detta, för den händelse det i framtiden kan bli någon rättelse i berörda hänseende.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 14 och 15.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 16, angående anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

I anledning av en utav herr *Molin m. fl.* inom andra kammaren väckt motion, nr 178, om uppförande å tilläggsstat för år 1918 av ytterligare 10,000,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen äskat för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, hemställde utskottet, som ansett sig böra förorda, att berörda belopp, i stället för att användas till ökning av 1918 års anslag å tilläggsstat, uppfördes såsom särskilt anslag för ändamålet å 1919 års stat, att riksdagen måtte för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Ang. anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

Sedan punkten föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr Hildebrand, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är med den allra största förvåning, som jag läst utskottets betänkande i denna punkt 16 om anslag till fortsatt utveckling av telefon- och telegrafväsendet.

Om kammarens ledamöter ha jämfört denna punkt med punkt 6 i statsutskottets utlåtande nr 18 B, så framgår det ju tydligt, liksom av statsverkspropositionen, att telegrafstyrelsen från början hade hemställt om ett anslag på 25,000,000 kronor till utveckling av telefon- och telegrafväsendet.

Departementschefen ansåg sig emellertid av statsfinansiella skäl och med hänsyn till den rådande materialbristen icke kunna förorda så stort anslag, utan satte ned detsamma, från 25,000,000 till 15,000,000 och förslaget innebär ju, att dessa 15,000,000 nu skulle anvisas på tilläggsstat för innevarande år.

Nu har en enskild motionär hemställt, att beloppet för att tillmötesgå trafikanternas behov återigen skulle höjas till 25,000,000 kronor. Utskottet har med en synnerligen bristfällig och oklar motivering gått med på detta, till och med utan någon reservation och således föreslagit riksdagen att anvisa av lånemedel på 1919 års stat 10,000,000 kronor, det vill säga skillnadsbeloppet mellan vad telegrafverket begärt och vad Kungl. Maj:t ansett sig för sin del kunna tillstyrka.

Det är alldeles naturligt, att en energisk chef för ett kommunikationsverk vill, att hans verk skall utvidgas med största möjliga hastighet, och det är alldeles klart, att trafikanterna önska en oavbruten ökning av telegraf- och telefonförbindelserna.

Men även andra synpunkter måste här anläggas, och jag skulle vilja formulera den satsen så, att skulle riksdagen här följa utskottet, så skulle detta vara ett utslag av ett underbart statsfinansiellt lättsinne. Jag kommer längre fram att närmare belysa detta med en del siffror, men först vill jag påpeka, att telegrafverket ingalunda varit missgynnadt. I 1912 års stat voro för telegrafverkets räkning uppförda 4,000,000 kronor och lika mycket för 1913 och

Aug. anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

1914, för 1915 anslogos 5,000,000 kronor, 1916 nära 6,000,000 kronor, 1917 7,000,000 kronor och nu på 1918 års stat 12,500,000 kronor. d. v. s. dessa 25,000,000 kronor skulle således innebära en ren fördubbling av anslaget.

(Forts.)

Nu är det icke bara det, att utskottet med denna korta motivering tillstyrkt uppläggande av dessa 10,000,000 kronor, som är så märkvärdigt, utan det märkvärdiga är, att utskottet icke närmare övertänkt den mycket viktiga frågan: Var vill utskottet och eventuellt riksdagen, att dessa nya 10,000,000 kronor skola upplånas? Den enda förklaringen till hela denna enligt min mening mycket ledsamma sak är den, att det blir en fast inrotad uppfattning här i riksdagen att ständigt anvisa nya utgifter att utgå av lånemedel: alltid får man pengar. Det göres icke någon tillräcklig omprövning här i riksdagen, på vad sätt eller under vilka villkor pengarna skola upplånas, eller ens om man verkligen kan upplåna dessa pengar. I längden är denna allmänna uppfattning inom riksdagen icke hållbar, och det kan hända, att man en dag tvärt om kommer i en sådan situation, att en sådan upplåning, som riksdagen här önskar, blir synnerligen försvarad.

Jag ber att få belysa detta med ett par siffror. Vid 1913 års slut uppgick den sammanlagda statsskulden till 719 miljoner kronor. Vid 1917 års slut uppgick statsskulden till 1,326 miljoner kronor i runt tal, d. v. s. att här har inträtt på fyra år en ökning av statskulden på 607 miljoner kronor eller i medeltal något mer än 150 miljoner kronor per år. Det är nu tämligen klart, att något — och icke så litet kanske — av denna nyupplåning skall komma tillbaka. därför att den är gjord för att bereda rörelsekapital åt kristidskommissionerna, men hur mycket, som kommer tillbaka är svårt att beräkna, och alldeles säkert är, att icke de belopp komma tillbaka, som man från början ställt i utsikt. Till förräntning behöfve man upptaga på 1913 års stat nära 22 miljoner kronor, och 1917 gingo räntebeloppen till något över 40 miljoner kronor.

Om vi så se på lånebudgetens ökning på den allra senaste tiden, så finna vi, att 1915 års riksdag anslog att utgå av lånemedel nära 54 miljoner kronor på 1916 års riksstat. 1916 års riksdag ökade beloppet till något över 104 miljoner kronor, således nära en fördubbling, av vilken summa dock 27 miljoner kronor skulle gå till bestridande av neutralitetskostnader. 1917 års riksdag kom med mer än en fördubbling igen till nära 233 miljoner kronor. Sålunda har man stegringen på följande sätt: nära 54 miljoner kronor, över 104 miljoner kronor, och nära 233 miljoner kronor. Nu har Kongl. Maj:t föreslagit innevarande riksdag att anslå att utgå av lånemedel å riksstaten för 1919 80 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor och å tilläggsstat för 1918 262 $\frac{1}{3}$ miljoner kronor, tillsammans 343 miljoner kronor. Härav äro visserligen en del större belopp avsedda till rörelsekapital, men beloppen skola dock upplånas, och det är att märka, att när sålunda det är på tilläggsstat för i år anvisat att utgå av lånemedel 262 $\frac{1}{3}$ miljon kronor, så kommer detta belopp till det väldiga belopp, som redan är uppfört på 1918 års stat.

En i våra statsfinanser så pass initierad man som professor Cassel har beräknat, att med hänsyn därtill, att inkomst- och för- mögenhetsskatten inlyter först i slutet på året, det behöves en sär- skild tillfällig upplåning utöver vad som är direkt anvisat på staten, så att man mycket väl kan komma i den situationen fram på hösten, att man behöver verkställa en upplåning, inberäknat den tillfälliga, på måhända 500 miljoner kronor, d. v. s. en halv miljard. Jag vill icke uttala mig om detta belopp, det kan hända, att det är för högt, men att man behöver i år en alldeles ofantlig upplåning därom finnes icke det minsta tvivel, och att man tyckes få samna väldiga lånebehov även under den kommande tiden, försävt riksdagen skall fortsätta såsom den gjort nu, det är också alldeles tydligt. Det har verkligen kommit till den punkten, att när riksgäldsfullmäktige här om dagen skulle behandla ett krav på en anvisning av lånemedel till en fond, ansågo sig fullmäktige böra alldeles bestämt avstyrka, att några penningar skulle tagas av lånemedel.

Den skillnaden råder nu också, att man före kriget huvudsak- ligen upplånade medel på den utländska lånemarknaden, men att man nu under kriget fått helt och hållet vända sig till den inhem- ska. Man torde ha skäl att befara, att denna situation kommer att fort fara även efter kriget, så att vi icke i nämnvärd grad kunna vända oss till den utländska lånemarknaden förrän kanske ett par eller några år efter det allmänna fredsslutet. Vi ha sålunda att upplåna dessa väldiga belopp här inom landet, men det torde vara klart — särskilt när man tänker på att före kriget man ansågs icke kunna upptaga några särskilt stora låu inom landet — att det icke går att föreställa sig, att man kan upplåna vilka väldiga belopp som helst här inom landet. Det är för närvarande sannerligen ingen hunger hos de mera kapitalstarka efter statsobligationer och skall man fortsätta här, så kan man riskera, att lånevillkoren bli allt sämre och att man icke utan mycket stora uppoffringar kan anskaffa de belopp, som riksdagen anvisat att utgå av lånemedel.

Om man nu tänker på de data, som jag här anfört, förefaller det verkligen vara mycket anmärkningsvärt, att statsutskottet här kunnat gå med på detta av enskild motionär gjorda yrkande, i all synnerhet när Kungl. Maj:t förut prövat detta större anslagsbelopp och bland annat av statsfinansiella skäl ansett det icke böra komma i fråga att nu gå fram till riksdagen med begäran om detsamma.

Situationen är verkligen i detta hänseende så pass allvarlig, att jag tillåter mig att lägga varje medlem här i kammaren på sinnet, om det kan vara skäl att nu öka anslaget med 10 miljoner kronor, särskilt med den lindriga motivering, som här anförts. Det går icke att blott döma efter om ett visst anslag är behjärtansvärt, utan man måste överblicka det hela och se till, att vi sköta våra stats- finanser så, att vi icke behöva komma ut på lånemarknaden och bjuda alltför goda villkor för lånegivaren och alltför dåliga för staten.

Det är i vår grundlag fastslaget, att riksdagen har en alldeles särskild omvårdnad om statens upplåning. Jag vädjar till denna

*Tag. anvisning
till fortsatt
utveckling av
statens telefon-
och telegraf-
väsende.
(Porta.)*

Ang. anslag
till fortsatt
utveckling af
statens telegraf-
och telegraf-
sändande.

kammare att beakta detta i dag, och ber herr talman, att få yrka rent avslag på denna punkt.

Vidare anförde:

(Forts.)

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Jag kan verkligen icke förstå den siste ärade talaren och hans resonemang. Hela det anförande han hållit beträffande statens lånesvårigheter är, såvitt jag förstår, riktigt; samma synpunkter ha framförts i statsutskottet, men det rör icke den föreliggande frågan. Vi ha icke gått med på motionärens hemställan, utan statsutskottet har tagit avstånd från motionen.

Hur är det verkliga läget? Jo, telegrafstyrelsen har gjort en undersökning och kommit till det resultatet, att den behöver 30 miljoner kronor på tilläggsstat för 1918, om den skall kunna sköta telegrafverket, såsom sig bör, men har själv prutat ned sina anspråk till 25 miljoner och lagt fram begäran härom för Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har sedan prutat ned beloppet till 15 miljoner kronor, och begärt beloppet på tilläggsstaten för 1918. Vad har då motionären begärt? Jo, motionären yrkar på, att det skall av riksdagen beviljas ytterligare 10 miljoner kronor för innevarande år. Den framställningen har emellertid icke utskottet gått med på, utan utskottet har stannat vid Kungl. Maj:ts förslag för i år. Men utskottet har samtidigt uppfört på 1919 års stat 10 miljoner kronor för telegrafverkets räkning, medan Kungl. Maj:t icke upptagit ett enda öre för nästa år.

Nu förstår ju varje människa, att icke är det väl stopp med telegrafverkets utveckling den sista december 1918. Kungl. Maj:t har efter mitt sätt att se här gjort sig skyldig till ett förbiseende. När riksdagen införde anordningen med tilläggsstat, var det väl ändock icke meningen, att detta skulle bli det normala i vårt riksdagskick. Det normala skall väl vara, att anslagen skola uppföras på kommande års stat, och tilläggsstat bör användas blott i de fall där det är absolut nödvändigt. Nu har det varit kutym i många år, att telegrafverket fått sina medel på det löpande årets stat, och det har Kungl. Maj:t även gjort i år, men man bör även när det gäller telegrafverket försöka övergå till en normal ordning, och det är för att komma till sådan normal ordning, utskottet vidtagit den åtgärd, utskottet gjort. Det hade utskottet kunnat göra utan någon framställning från motionären, om utskottet velat begagna sin motionsrätt. Jag skulle verkligen vilja höra av den siste ärade talaren, om han är så pessimistisk, att han tror, att icke telegrafverket skall behöva utveckla sig under nästa år. Om telegrafverket får 15 miljoner kronor i år, tror icke då den ärade talaren, att det skall behöva 10 miljoner kronor nästa år? Jag har den uppfattningen, att det icke alls kommer att räcka. Detta är blott en säkerhetsåtgärd att föra upp dessa 10 miljoner för att icke tilläggsstaten skall bli alltför stor år 1919.

Nu kan det sägas, att motiveringen icke är tillräckligt klar, och

det är ju möjligt. Den saken vill jag icke döma om, men jag tycker dock, att den är ganska klar, när det gäller denna fråga. När saken ligger, som den ligger, har jag ingen anledning att gå in i något vidlyftigare bemötande av vad herr Hildebrand sade.

Jag skall emellertid be, eftersom vi nu äro inne på telegrafverket, att få säga ännu några ord. Man kan ju tycka, att 15 miljoner kronor på tilläggsstat för telegrafverket för 1918 äro mycket penningar. Jag skall gärna medgiva detta, men hurudant är det verkliga läget? Jo, det har nu blivit en sådan tillströmning av abonnenter till verket, att verket icke på något sätt vet, hur det skall kunna reda sig. Medan det varit omkring 15 å 16,000 nya abonnenter under åren före kriget så ha nu endast under januari i år, om jag är riktigt underrättad, abonnemangsansökningar till ett antal av 4,000 kommit in till telegrafverket. När man då vet, att kablarna snart äro helt tagna i anspråk, så att det måste skaffas nya kablar, och när man vet, att linjerna pressas hårt, så förstår man att det är gränslöst svårt för telegrafverket att kunna tillgodose allmänhetens behov. Att så är, känna vi ju till allesammans. Om vi skola ha samtal ut till landsorten, så få vi vänta flera timmar, även om det bara är några få mil, det är fråga om. Efter mitt sätt att se finnes ingen möjlighet att sätta ned de 15 miljonerna, och om den siste talaren verkligen menade, att man skulle inskränka utgifterna, så skulle hans yrkande gått ut på en nedsättning av dessa 15 miljoner.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! De synnerligen stora anspråk, som i år av de affärsdrivande verken blivit för kapitalökning ställda på statsverket hava gjort det nödvändigt för Kungl. Maj:t att vidtaga åtskilliga reduktioner i dessa anspråk, för att icke statsens totala upplåning för ett år skulle stiga till alltför svindlande belopp. Prutningarna ha av mig skett i en omfattning, varom det ju kan råda olika meningar. Den ena kan ha den uppfattningen, att Kungl. Maj:t prutat för litet, den andra kanske tycker, att Kungl. Maj:t prutat för mycket. Det är givet, att verken vilja ha så väl ställt som möjligt på de olika områdena. Jämväl allmänheten gör här sina påtryckningar. Den vill t. ex. om vi nu tänka exempelvis på detta speciella fall vinna snabba och goda framkomstmöjligheter beträffande telefonsamtal och telegram. Men det är också givet, att under tider med så stark utveckling som de nuvarande det är nödvändigt, att allmänheten icke ställer för stora eller rent av orimliga anspråk på verkens utveckling, och verken få å sin sida tänka sig för, när det gäller tillgodoseendet av allmänhetens intressen, så att icke staten belastas med alltför orimliga låneskulder. Det är därför, som man icke kan, har det syntts Kungl. Maj:t, i detta fall bara fästa avseende vid vad som kan synas önskligt och nyttigt utan också vid länekonsekvenserna och således söka under ett par år

Ang. anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

Ang. anslag
till fortsatt
utveckling av
statens telefon-
och telegraf-
väsende.
(Forts.)

draga ut åtskilliga av de arbeten, som önskats utförda på ett år. Därför hava ganska avsevärda nedsättningar ifråga om de förslag, som kommit från verken måst för närvarande ifrågasättas.

Nu har särskilt frågan om anslag till telegrafverket för »fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende» varit föremål för åtskilliga anmärkningar. Telegrafstyrelsen har, såsom statsutskottets vice ordförande i sitt anförande här framhållit, alltid pläggat få sina ifrågavarande anslag beviljade på sådant sätt, att det fått lyfta intill hela beloppet det år, under vilket anslaget av riksdagen prövats. När telegrafstyrelsen i oktober 1918 kom med framställning om 25 miljoner för ovanberörda ändamål och begärde att få disponera detta anslag redan år 1918, så fann Kungl. Maj:t, att detta belopp var för högt för att rimligen kunna av statsfinansiella skäl uppföras på 1918 års tilläggsstat, och Kungl. Maj:t nedsatte därför, som känt är, beloppet till 15 miljoner på nämnda tilläggsstat. Men Kungl. Maj:t åskade intet anslag på 1919 års stat. Det var nog icke förbiseende av Kungl. Maj:t att så ej skedde, utan det skedde därför att Kungl. Maj:t, som naturligtvis var medveten om, att 1919 också behöfde avsevärda anslag för telegrafverkets utveckling, dock icke i januari 1918 kunde bedöma, i vad omfattning anslag för ifrågavarande ändamål borde för riksdagen framläggas att utgå under 1919. Därmed uppkommer naturligtvis, såsom påpekats från statsutskottet, den olägenheten, att man får en tilläggsstat även för nästa år på detta område. Jag medger, att anordningen med tilläggsstat syftar till att man så småningom skall komma ifrån systemet att förskjuta pengar samma år, som de beviljas, och i stället uppföra dem på den stat, till vilken de egentligen höra och då de skola utgå, och att man skall slippa ifrån att som förskott utanordna medel som tillhöra en senare riksstat. Men det är också tydligt att förskottsväsendet icke kan avskrivas på en enda gång, utan bör man för ett par av de närmaste åren fortfarande få räkna med, att tilläggsstat erfordras för behov, som senare uppkommit och icke kunnat förutses.

Nu kan man ju vara av olika uppfattning, huruvida Kungl. Maj:ts resonemang i detta fall varit det mest bärande, eller om det varit riktigare att, som statsutskottet gjort förklara, att vad telegrafverket behöfver till ledningsarbeten m. m. för nästa år, det är 10 miljoner, och därför taga vi en dylik klumpsumma och föra upp på 1919 års stat. Kungl. Maj:t däremot har resonerat som så: vi veta icke vad som behövs för 1919 års stat, det kunna vi icke bedöma nu, det kan först avgöras år 1919 och således först komma upp å tilläggsstat för 1919. Naturligtvis må riksdagen i detta avseende förfara, som den anser mest lämpligt. Jag tror, att det i praktiken icke spelar så synnerligen stor roll, vilken väg riksdagen går, Kungl. Maj:ts eller statsutskottets. Jag tror nämligen, att materialanskaffningssvårigheterna komma att bli så stora, att vilken väg man än går, så blir det omöjligt att använda alla 25 miljonerna under åren 1918 och 1919, därest man icke vill finna sig i att betala rent oskäliga materialspris. Det är sant, att kostnaderna för alla materi-

alier ha stigit så ofantligt, att man icke på långt när får samma utbyte av anslagen som förut. Men detta kan ju icke hjälpas; man får bygga i saktare tempo och allmänheten får ha mera fördrag med de möjligheter, telegrafverket kan ha att stå allmänheten till tjänst.

Jag tror således, att det i sak icke betyder så mycket, vilken väg man går, och jag medger, att olika meningar kunna göra sig gällande, om vad klokheten i detta fall bjuder. Men det är å andra sidan uppenbart, att man har lättare att bedöma, huru byggnadsmöjligheterna gestalta sig 1919, om man skjuter på anslaget för detta år till 1919 års riksdag. Det är nog så, att, vilket beslut som än fattas, kommer materialbristen att reglera anslagets utgående; det blir sannolikt ej möjligt att använda ens de 15 miljonerna under 1918.

Herr Hildebrand: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande har alldeles rätt i att det mest logiska från min sida vore att påyrka en nedsättning av anslaget på tilläggsstaten och att jag således icke bort komma med något yrkande här. Men det förefaller mig, att då enligt Kungl. Maj:ts förslag inalles 15 miljoner skulle uppföras på tilläggsstat och icke mer, så är det bättre, för att icke trassla till det hela, att följa Kungl. Maj:t och vara med om dessa 15 miljoner på tilläggsstat och därför komma med oppositionen på denna punkt.

Det förefaller mig också, att vad herr statsrådet och chefen för civildepartementet här framhållit borde verka synnerligen övertygande. Han har ju framhållit dels de finansiella betänkligheterna, dels att materialbristen är så stor, att det icke kan bli tal om att använda under detta och nästa år ett så stort belopp som 25 miljoner, om man icke skall finna sig i att erlagga oskäligen materialpriser. Då är det väl bättre, som saken nu ligger, att stanna vid 15 miljoner och låta Kungl. Maj:t vid slutet av detta år taga under övervägande, vad som kunnat användas detta år och sedan komma till riksdagen med hemställan om upptagande av ytterligare belopp på tilläggsstat för 1919 och alltså komma med denna framställning till nästa riksdag. För övrigt har statsutskottet tänkt sig icke blott 10 miljoner för 1919, utan dessutom att ytterligare anslagsbelopp skulle begäras på tilläggsstat. Det är en annan anmärkningsvärd sak detta, att statsutskottet ger ett löfte i sitt betänkande nr 18 B sid. 4, eller en direkt uppmaning angående anslagskrav på tilläggsstat för nästa år. I slutet av detta år kan Kungl. Maj:t bättre överblicka hela saken och taga bättre hänsyn till statsfinanserna och upplåningsförhållandena.

För övrigt ber jag att få rikta den ärade vice ordförandens uppmärksamhet på att det uttryckligen står på sid. 4 i utlåtandet 18 B, att de 10 miljonerna på 1919 års stat skola finnas disponibla redan vid nämnda års början. Då måste upplåningen tillhöra detta år, eller också skall man göra upplåningen strax i början av januari nästa år. Man måste således räkna med upptagandet av detta

Ang. anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

Ang. anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

lån redan under detta år och nu planera för detsamma. Det är därför, tycker jag, som hans resonemang hänger i luften, och det skulle bekymra mig, om hans aritmetik vore den för statsutskottet utmärkande. Men hans aritmetik i dag överensstämmer icke med de klara beräkningar han använder andra dagar. Ty vad säger han? Jo, han säger, att invändningen icke är riktig; här har telegrafstyrelsen begärt 25 miljoner, Kungl. Maj:t har gått ned till 15 miljoner, och motionären har begärt återigen 25 miljoner, men det på tilläggsstat för i år; sedan har utskottet föreslagit icke 25 miljoner, men 15 + 10 miljoner, och det är något helt annat. När man i alla fall kan visa upp, att utskottet tänkt sig, att man skulle ha dessa 10 miljoner och att de skulle finnas tillgängliga vid nästa års början, då har jag svårt att se skillnaden mellan 25 miljoner och 15 + 10 miljoner.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Kristensson: Jag blev verkligen mycket förvånad, då jag hörde opponentens första anförande, över att han använde så starka ord som att utskottet visat ett förfärligt finansiellt lättsinne. Jag åhörde med stort intresse hans anförande, men kunde icke finna annat, än att det gick stiek i stäv mot de principer, som han förra hösten i egenskap av riksgäldsfullmäktig varit med om att tillstyrka, då fullmäktige avgåvo yttrande över kassaförlagskommitténs betänkande angående det nya systemet för budgetens uppställande. Såvitt jag kan finna, har statsutskottet icke gjort annat än ställt sig till efterrättelse de principer, som ligga till grund för kassaförlagskommitténs förslag och den nya riksstaten.

Jag vill därmed icke i någon mån klandra Kungl. Maj:t, för att icke i 1919 års stat ha tagits upp anslag för alla möjliga ändamål, där man på förhand kunnat beräkna utgifterna. Det är självklart, att det medfört och kommer att medföra för denna ministär oerhörda svårigheter att på den korta tid, som stått till buds för uppgörande av 1919 års stat och tilläggsstaten för 1918, att kunna på en gång lägga om hela det gamla systemet, då anslag beviljats i efterhand och man på förskottsvägen betäckt löpande utgifter. Men så mycket kunna vi vara eniga om, som också vice ordföranden i statsutskottet nyss framhållit, att nog behöver telegrafverket anslag för 1919. Vilket är då principiellt riktigast, att taga upp anslag i den ordinarie staten till så stora belopp, som vi absolut kunna vara förvissade om skola behövas, eller att skjuta på hela denna sak och vänta, tills vi kunna beräkna siffran precis på öret, och taga upp alltsammans i en tilläggsstat? Om vi följa den senare vägen, den som herr Hildebrand rekommenderade, skulle vi råka ut på betänkliga avvägar. Vi böra icke utvidga systemet med tilläggsstater till att gälla andra anslag än sådana, som absolut icke kunna beräknas eller tänkas förekomma vid den tidpunkt, då man uppgör den ordinarie staten, utan tilläggsstaten skall omfatta endast sådana ändamål och behov, som tillkommit efteråt och alltså utgöra tillägg till den ordinarie staten. Därför kan jag icke, herr

talman, annat än yrka bifall till statsutskottets hemställan, och jag vill uttala min tacksamhet till utskottet för att det i denna punkt verkligen sökt tillämpa de principer, som kassaförlagskommittén lade upp.

Jag tror, att det under de närmaste åren, innan man fått grundlinjerna klara, skall visa sig vid ganska många tillfällen ungefär liknande detta, att riksdagen i någon mån får lov att vidtaga rättelse i detta avseende. Jag understryker vad jag sade från början, att jag icke vill klandra regeringen för att den kanske på en eller annan punkt icke kunnat genomföra de nya principerna. Det vore orimligt begärt att på denna korta tid kunna i alla detaljer och finesser med en gång tillämpa ifrågakvarande system.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr Eriksson i Grängesberg: Jag vill icke klandra regeringen för att den ej tagit upp något anslag på 1919 års stat. Jag tror, att det är telegrafverkets fel. Telegrafstyrelsen har icke gjort någon framställning till Kungl. Maj:t härom, och då vi frågat verkets chef, varför så icke skett, har han sagt, att man följt den vanliga kutymen och begärt anslag på det löpande årets stat, och att man icke tänkt på någon tilläggsstat. Det är icke bara vid denna punkt, som man gjort så från telegrafstyrelsens sida, fastän vi icke upptagit anslag för 1919 annat än i förevarande punkt.

Nu säger departementschefen, och det är kanske riktigt, att vi icke kunna exakt beräkna, vad som behövs för 1919. Ja, det är alldeles sant, men man får väl tänka sig, att det blir samma utveckling inom telegrafverket som vid statens järnvägar. Varken regeringen eller över huvud taget någon kan förutse ett år i förväg alla de utgifter, som bli nödvändiga vid statens järnvägar, utan därvidlag kunna jämkningar bli behöfliga, men icke förty har regeringen lagt fram en stat för 1919, som går till betydande belopp, dels för nyanläggningar, dels för nyanskaffningar. Bortåt 20 miljoner kronor ha beräknats för rullande materiel, och detta har skett, oaktat både regeringen och järnvägsstyrelsen äro tveksamma om det går att köpa denna materiel under 1919, därför att det är för dyrt. Vi mena i statsutskottet, att man borde gjort på samma sätt, när det gällt telegrafverket, man skulle lagt fram minimikrav, ty det går icke an att beträffande telegrafverket tillämpa andra principer än inom den övriga statsförvaltningen. Jag förstår, att det hädanefter kommer att bli likformighet härvidlag, men vi ha velat underlätta övergången till den nya ordningen genom att taga upp anslag för 1919.

Man kan fråga oss: vet ni, att 10 miljoner icke äro för mycket? Därom skulle striden stå. Är detta belopp icke för stort, kan ingen göra någon invändning mot vårt förslag. Nog förefaller det ganska egendomligt, att man kan komma till den uppfattningen, att det är för mycket. Om jag icke minns fel, beviljades förra riksdagen 12 miljoner till telegrafledningar. Nu har departementsche-

Ang. anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.
(Forts.)

Ang. anslag
till fortsatt
utveckling av
statens telefon-
och telegraf-
väsende.
(Forts.)

fen erinrat, att allting är så svårt att anskaffa, att man av den anledningen icke kan utnyttja de anslag, som blivit beviljade. Men säkert är, att det, som kan anskaffas, blir så dyrt, att om 12 miljoner behövdes ifjol, så äro 10 miljoner icke för mycket för nästa år. Och de 15 miljonerna på tilläggsstaten för innevarande år äro väsentligen eller till mer än hälften förbrukade genom inköp av materiel — om den kommer hem, blir en senare fråga. Och telegrafverket kan väl icke ställas utan medel.

Ifall man tränger in i den här frågan, undrar jag, om statsutskottet varit så lättsinnigt vid behandlingen av densamma, som herr Hildebrand ville låta påskina. Vi ha icke velat slösa med medel, men klok förtänksamhet bjuder, att man jämnar vägen för det nya systemet, även när det gäller telegrafverket, så att vi få en normal budget och icke lägga utgifterna på det löpande årets stat, och i det hänseendet ha vi velat bereda väg genom att yrka på ett anslag av 10 miljoner för 1919.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hildebrand: Det var intressant att höra, huruom herr Kristensson i sitt anförande med noggrannhet förbigick hela huvudfrågan, som är, om riksdagen idag skall anvisa 25 eller 15 miljoner kronor att utgå av lånemedel. Därom yttrade han sig icke alls, och det konsekventa hade då varit, att han förklarar, att han senare skulle yrka på nedsättning av det begärda anslaget på tilläggsstaten för innevarande år, men det gjorde han icke och kommer troligen inte att göra det.

Detta var sålunda huvudfrågan. En sekundär fråga är, hur man skall föra dessa 25 miljoner, om anslaget går till ett så högt belopp. När statsutskottet tänker sig, att 10 miljoner skulle vara disponibla vid nästa års början, är det ur upplåningssynpunkt det samma, som om de anvisas för innevarande år.

Sedan har herr Kristensson förklarar, att de 10 miljonerna behöva användas nästa år. Herr civilministern uttalade för sin del den uppfattningen, att 15 miljoner på tilläggsstaten plus 10 miljoner helt säkert icke kunna komma att användas. Jag överlämnar åt kammaren att här bedöma, vilken auktoritet det är klokast att följa.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å berörda hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 16 av utskottets förevarande utlåtande nr 18 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Ang. anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. (Forts.)

Omröstningen utföll med 128 ja mot 42 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 17—22.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 23, angående anordnande av nya stationer och mötesplatser.

Ang. anordnande av nya stationer och mötesplatser.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under titel: »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» beträffande statens järnvägar föreslagit riksdagen att för anordnande av nya stationer och mötesplatser för år 1919 anvisa, att utgå av lånemedel, ett reservationsanslag av 443,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Olsson* i Kollungeröd *m. fl.* väckt motion, nr 184, däri hemställdt, att riksdagen måtte besluta att snarast möjligt låta utbygga Ödsmåls hållplats å bohusländska längdbanan till mindre godsstation i huvudsaklig överensstämmelse med Vallens och Kode godsstationer samt att ställa härför erforderliga medel, reservationsvis 60,000 kronor, till järnvägsstyrelsens förfogande; dock under förutsättning att Ödsmåls kommun eller annan vederbörande för stationsutvidgningen kostnadsfritt för staten upplåte erforderligt jordområde.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt med avslag av herr *Olssons* i Kollungeröd *m. fl.* ovanberörda motion, måtte för anordnande av nya stationer och mötesplatser för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 443,000 kronor.

Punkten föredrogs, varefter

Herr *Olsson* i Kollungeröd anförde: Herr talman, mina herrar! Jag skall för det första be att få uttala mitt tack till utskottet för det uttalande av sympati för motionen, som utskottet här gjort.

Skälet till att min motion icke har kunnat tillstyrkas, oaktat järnvägsstyrelsen har vitsordat behovet av att Ödsmåls hållplats utbygges till mindre godsstation, det är, att jag i motionen begärt

Ang. anord-
nande av nya
stationer och
mötesplatser.
(Forts.)

ett anslag, som icke tycks överensstämma med den verkliga kostnaden. Jag gick ut ifrån den kostnad, som en näst intill liggande hållplats hade krävt i och för utbyggnad till mindre godsstation, nämligen Vallens hållplats. Kostnaden för denna hållplats' utbyggnad till mindre godsstation för några år sedan belöpte sig nämligen till 40,000 kronor. Denna summa ökade jag med 50 % till följd av de högre kostnaderna för material och för arbete. Järnvägsstyrelsen har emellertid ansett, att detta icke räcker, utan har sagt, att kostnaden skulle komma att uppgå till 80,000 kronor. Jag har varit borta från riksdagen några dagar, men just i dag, när jag kom hit upp igen, fick jag ett specificerat kostnadsförslag från järnvägsstyrelsen, där man beräknat kostnaderna på följande sätt. Till terraseringsarbeten m. m. beräknas 10,500 kronor, till bangårdsanordningar, byggande av plattform och lastkaj m. m. 18,550 kronor, till husbyggnader 35,100 kronor, till hägnad 750 kronor, till marklösen — d. v. s. den jord som erfordras för stationens utbyggnad skall ju vara fri, men det blir ju en del kostnader för avsöndring och lagfart m. m. — 500 kronor och till överbyggnad, sidspår med slipers m. m. 5,640 kronor, eller tillsammans 73,040 kronor. Men så lägga de på för att reservera sig mot oförutsedda behov och ökade materialkostnader 6,960 kronor varigenom man kommer upp till en slutsumma på 80,000 kronor. Detta kostnadsförslag är underskrivet av en järnvägsstyrelsens ingenjör, Hjalmar Peterson, som torde vara känd som fackman på detta område. Således är saken klar vad kostnadsfrågan beträffar.

Frågan är nu den, om det skall anstå med denna utbyggnad ytterligare ett år. Så som förhållandena voro förra vintern, så kan ett sådant uppskov kanske medföra ganska stora olägenheter för den befolkning, som saken närmast rör, nämligen öbefolkningen på Orust. Under tre månader under år 1917, ungefär från medio av januari till medio av april, voro alla fjordar runt Orust isbelagda och all sjötrafik stängd. Befolkningen var då hänvisad endast till Bohuslänska längdbanan och just till denna station, Ödsmål, som ligger fem kilometer från den naturliga och alltid isfria överfarten från Orust vid Svanesund. Men när man kommer dessa fem kilometer upp på fastlandet, så möter man en liten hållplats, där det icke finns ett varuskjul en gång, och där man icke heller kan lossa och lasta tyngre gods. Visserligen tillmötesgår järnvägsstyrelsen med inlastning och utlossning av lättare gods, men det tyngre godset måste man köra till den mellan sju och åtta kilometer längre söderut belägna stationen Stenungsund. När man först på Orust kört omkring två mil, kanske mera, och sedan en halv mil till Ödsmål, så förstå nog kammarens ledamöter, att det är rätt så svårt att behöva köra ytterligare 7 å 8 kilometer, vilket man icke skulle behöva, om man hade en mindre godsstation vid Ödsmål. Det var bra nära, att det skulle ha gått likadant i år. Just vid den tid, när riksdagen började och när jag reste hit upp, voro fjordarna isbelagda, och en veckas ytterligare vinter skulle ha gjort, att ångbåtstrafiken hade stoppats, så att man varit ute

för samma förhållande som föregående vinter. Man vet ju inte alls, om det inte en kommande vinter kan bli likadant, och då är förlusten av ett år härvidlag icke så obetydlig för orustborna, för dem, som saken närmast rör.

Ang. anordnande av nya stationer och mötesplatser.
(Forts.)

Nu har utskottet också sagt, att det heller icke är avgjort eller föreligger något bestämt beslut om att Ödsmåls kommun eller någon annan vederbörande vill lämna fri jord och att detta också bör vara ett skäl till att saken uppskjutes till en kommande riksdag. Ja, det föreligger visserligen icke något sådant beslut. Men jag har just nu under min resa till hembygden talat med atskilliga ledande personer, vilka sade, att man genast skulle hålla kommunalstämma och besluta om att överlämna den jord, som erfordras för stationens utbyggande. Så därvidlag torde det icke möta något hinder. I allt fall skulle beslutet ju ske under förutsättning, att Ödsmåls kommun eller annan vederbörande lämnar jord.

Jag tillåter mig, herr talman, att framställa det yrkandet, att min motion måtte bifallas, dock med den ändringen, att anslaget till stationens utbyggande måtte höjas till 80,000 kronor att utgå under innevarande år av järnvägsmedel.

Herr Olsson i Berg instämde häruti.

Vidare yttrade:

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag förstår ju mycket väl, att ortsbefolkningen i Bohuslän har ett stort intresse av att få denna anbaltsstation, som man begär. Statsutskottet har ju också för sin del behjärtat detta. Utskottet har vänt sig till järnvägsstyrelsen, och från järnvägsstyrelsen fått ett uttalande, vari styrelsen också ställer sig sympatisk till tanken. Distriktsledningen har först uttalat sig sympatiskt, och sedan har järnvägsstyrelsen instämt däri. Men frågan föreligger i alla fall i ett tämligen outrett skick, det kunna vi vara överens om. Hela den utredning, som järnvägsstyrelsen har hunnit med, är vad som tagits in i utskottets betänkande. Icke ett ord därutöver föreligger i utredningsväg. Den erforderliga kostnaden tror järnvägsstyrelsen skulle belöpa sig till 80,000 kronor, men något exakt, något bestämt vet järnvägsstyrelsen icke därom. Vidare är det icke riktigt klart beträffande marklösen för stationen. Vi ha ju all anledning att tro, att motionärens uppgift är riktig, men något alldeles strikt och klart föreligger icke. Vid sådant förhållande har det förefallit statsutskottet omöjligt att tillstyrka bifall till motionen.

Jag får också säga, att från de år, jag varit i riksdagen, kan jag icke erinra mig något fall, där en motion om en ny järnvägsstation har blivit så välvilligt behandlad av statsutskottet och järnvägsstyrelsen som här skett. Jag tycker därför, att motionärerna ha all anledning att vara belättna med järnvägsstyrelsens och statsutskottets uttalanden. Det kan ändå icke, med den knapphändiga utredning, som järnvägsstyrelsen presterat, vara riktigt

Ang. anordnande av nya stationer och mötesplatser.
(Forts.)

lämpligt, att riksdagen binder sig för denna station. Det är inte bara dessa 80,000 kronor det gäller, utan det gäller också den blivande driften. Man måste låta järnvägsstyrelsen pröva frågan i lugn och ro och icke bara på några få dagar.

Nu har statsutskottet dock sträckt sig så långt i sin motivering, att utskottet uttalat, att om det föreligger ett trängande behov och järnvägsstyrelsen kommer med en framställning i ämnet, så har utskottet intet att invända mot att ett anslag för detta ändamål upptages på tilläggsstat för nästkommande år. Byggandet av stationen skulle sålunda kunna ske under år 1919 i bägge fallen. Vid sådant förhållande förefaller det mig, att motionärerna icke borde hålla på motionen utan vara belättna med statsutskottets hemställan. I det avseendet ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Men jag begärde ordet icke närmast för detta utan för att göra ett sakligt ändringsyrkande. Saken är den, att under denna punkt ingår anslag för flyttning av anhalten Långvattnet, som skall flyttas inte mer än $3\frac{1}{2}$ kilometer till Långviksmon. När detta ärende förelåg inför Kungl. Maj:t år 1916, då järnvägsstyrelsen gjort framställning om denna förflyttning, så förklarade departementschefen, att det tvistades om, huruvida en ny landsväg, som är påtänkt däruppe, skall sträckas förbi Långvattnet eller förbi Långviksmon, och innan den saken vore avgjord, borde icke, ansåg departementschefen och Kungl. Maj:t, träffas något avgörande om flyttning av denna anhaltstation. Sålunda blev frågan på den motiveringen icke förelagd 1916 års riksdag. Vid innevarande års riksdag återoppar departementschefen vad länsstyrelsen sagt, nämligen att numera ärendet är så pass utrett, att man kan förutse, att det är lämpligt, att anhalten förlägges till Långviksmon, d. v. s. att förflyttningen kommer till stånd.

I alla fall, sedan statsutskottet fattat sitt beslut i frågan, har en representant på uppdrag av ordsbefolkningen däruppe besökt statsutskottets ordförande och mig och meddelat, hur verkliga förhållandet är. Frågan om landsvägens sträckning är ännu icke utredd. Det enda, som skett på denna tid är, att det gjorts kostnadsberäkningar angående de olika alternativen för landsvägens sträckning. Men Konungens befallningshavande har ännu icke hört ordsbefolkningen i saken, och det synes oss vara skäligt, att åtminstone ordsbefolkningen får höras, innan man bestämmer, var anhalten skall läggas. Då departementschefen 1916 ställde sig på den ståndpunkten, lär väl 1918 års riksdag böra stå kvar på densamma.

Samma yrkande, som jag här kommer att framställa, framställes i första kammaren av statsutskottets ordförande, och jag har gjort mig förvissad om, att departementschefen ej har någon invändning att göra emot det yrkande jag nu kommer att framställa.

Herr talman, jag ber sålunda att få yrka, att sista stycket av motiveringen (sid. 15) får följande lydelse: Mot Kungl. Maj:ts fö-

religgande anslagskrav, till vilket kommer å tilläggsstat för år 1918 äskat anslag för ändamålet å 300,000 kronor, har riksdagen ej haft annat att erinra, än att med beviljande av anslag till anläggande av mötesplats vid Långviksmon enligt riksdagens mening bör anstå, till dess ortsbefolkningen lämnats tillfälle att uttala sig angående lämpligaste sträckningen av den ifrågasatta landsvägen mellan Gideå och Björna socknar. På grund därav bör anslaget till nya stationer och mötesplatser för år 1919 nedsättas med 76,000 kronor till 367,000 kronor.

Ang. anordnande av nya stationer och mötesplatser.
(Forts.)

Klämman blir densamma blott med den ändringen att siffran 443,000 ändras till 367,000.

Jag ber, herr talman, att få framställa yrkande om bifall till utskottets hemställan med av mig nu föreslagen ändring.

Herr Olsson i Kollungeröd: Jag ber för det första att få understryka det tack jag till utskottet förut uttalat. Jag är mycket belåten med det sympatiska uttalande, som här gjorts, och jag skall också be att till protokollet få uttala mitt tack till kungl. järnvägsstyrelsen för det yttrande, som av styrelsen avgivits. Men när utskottets vice ordförande här framhöll, att väl sällan någon motion, avseende utbyggande av en järnvägsstation, blivit så sympatiskt behandlad som denna, så vill jag säga, att man här också haft ett skäl, som mera sällan torde föreligga, det nämligen, att det är en öbefolkning på 20,000 invånare, för vilka denna station utgör ett stort behov. Den ökade trafiken är ett skäl för denna byggnad, och det är också skälet varför järnvägsstyrelsen tillstyrkt denna framställning.

Då jag nu emellertid här finner, att jag icke kan få framställd proposition på det högre anslag, motionen avser, anser jag ej heller, att det är skäl i att här driva saken längre, utan jag och de saken närmast berör, få finna oss i förhållandet och avvakta ännu ett år.

I anledning härav ber jag, herr talman, att få återtaga mitt yrkande. Jag har således intet yrkande att framställa.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, samt herr talman givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Eriksson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkterna 24 och 25.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar bifölls av kammaren.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. hus-
byggnader
vid statens
järnvägar.*

Punkten 49, angående anslag till husbyggnader.

I punkten 48 av förevarande del av statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att för husbyggnader för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,268,900 kronor, därav 1,148,900 kronor att utgå av lånemedel.

Därjämte hade till utskottet överlämnats och i sammanhang med Kungl. Maj:ts omförmälda framställning behandlats två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen

nr 50, av herrar *Hage* och *Werner*, som hemställt, att riksdagen måtte under titeln: »Utgifter för kapitalökning» för byggnader vid statens järnvägar anslå följande belopp, nämligen

för boställshus kronor	2,489,700:—
» manskaps- och överliggningshus »	379,800:—
» stationshusbyggnader »	467,500:—
» godsmagasinsbyggnader »	191,200:—
» beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänstemannagruppen av den ordinarie statsbanepersonalen »	70,000:—
» anordnande av tvättstugor till vissa bo- ställshavare »	50,000:—
» övriga husbyggnader »	213,500:—

Summa kronor 3,861,700:—

samt att av detta sistnämnda summabelopp 2,000,000 kronor måtte upptagas å tilläggsstat för år 1918 för att redan under år 1918 kunna göras tillgängliga, ävensom att resten 1,861,700 kronor måtte anvisas som reservationsanslag för år 1919; samt

nr 57, av herr *O. Nilsson* i Örebro *m. fl.*, vilka föreslagit, att riksdagen måtte bevilja på tilläggsstat för år 1918 ett belopp av 5,000,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för uppförande av bostäder vid statens järnvägar.

Utskottet, som ansett att för husbyggnader borde å tilläggsstat för år 1918 och å riksstaten för år 1919 uppföras sammanlagt 5,761,700 kronor varav 3,000,000 kronor å nämnda tilläggsstat, hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande framställning samt herrar *Hages* och *Werners* ävensom herr *Nilssons* *m. fl.* ovanberörda motioner måtte för husbyggnader för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 2,761,700 kronor.

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer

av herrar *Strömberg*, *Ekelund*, *J. Nilsson*, *Lamm*, *Andersson* i Skivarv, *Olofsson* och *Odqvist* som ansett, att utskottet bort hemställa

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande framställning samt herrar Hages och Werners ovanberörda motion måtte för husbyggnader för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,861,700 kronor;

b) att herr O. Nilssons i Örebro ovanberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herrar *C. G. Ekman, Almer, Jönsson* i Revinge och *Bengtsson*, vilka föreslagit, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande framställning och herr O. Nilssons i Örebro m. fl. ovanberörda motion samt med avslag å herrar Hages och Werners förenämnda motion, måtte för husbyggnader för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 2,168,700 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Som kammaren finner, har utskottet här gått utöver Kungl. Maj:ts förslag och föreslagit, att till husbyggnader skulle beviljas ett avsevärt högre belopp än Kungl. Maj:t upptagit i sin stat för kapitalökning.

Anledningen till att Kungl. Maj:t har verkställt avsevärd prutning på husbyggnadsanslaget till statens järnvägar är utslutande statsfinansiella skäl. Annars skulle naturligtvis järnvägstyrelsens mera vittgående förslag hava obeskuret vunnit Kungl. Maj:ts understöd. De osedvanligt uppdrivna prisen på byggnadsmaterialier och för husbyggnader över huvud taget hava också gjort att en viss varsamhet av mig iakttagits på detta område. Emellertid är det alldeles uppenbart och erkänt också i propositionen, att behovet av anslag för ifrågavarande ändamål är synnerligen stort, att bostadsbristen flerstädes är mycket oroande och att det är statens plikt att sörja för sina befattningshavares skäliga anspråk på bostäder. Vill nu därför riksdagen gå längre än Kungl. Maj:t här har föreslagit, vare sig riksdagen vill ansluta sig till utskottets förslag eller till den ena eller andra föreliggande reservationen, så har jag för min del intet att däremot erinra.

Årets kapitalökningsstat blir visserligen ytterligare belastad, och det kommer naturligtvis att visa sig vissa svårigheter, när det gäller att upptaga lån, tillräckliga för att betäcka de ofantliga anslag, som torde anslås för kapitalökning åt de affärsdrivande verken. Men de nu förevarande anslagen äro jämförelsevis, åtminstone i förhållande till åtskilliga andra anslag, icke alltför höga, och det är ju givet, att om de belasta 1919 års stat, så lätta de i samma mån 1920 års stat. Jag har sålunda intet att erinra mot, att riksdagen går utöver vad Kungl. Maj:t i förevarande avseende föreslagit.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Såsom

Ang. husbyggnader vid statens järnvägar.
(Forts.)

Ang. hus-
byggnader
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

kammaren av föreliggande betänkande finner, hava statsutskottets ledamöter i denna fråga delat sig på tre olika linjer. Det är dock att märka, att samtliga utskottsledamöter, vilka deltagit i detta ärendes behandling, i princip erkänt nödvändigheten av att staten sörjer för bostäder åt sina funktionärer. Järnvägsstyrelsen har för bostadsbyggen m. m. vid en hel mängd stationer begärt ett anslag å 4,445,900 kronor, varav 2,000,000 kronor skulle komma på detta års tilläggsstat. Ifråga om tilläggsstaten har Kungl. Maj:t icke gjort någon reduktion, men i fråga om det anslag, som skulle komma på 1919 års stat, har regeringens förslag endast upptagit ett anslagsbelopp av 1,268,900 kronor, således en nedsättning av 1,177,000 kronor. Nedsättningen motiveras med statsfinansiella skäl, och om än härigenom medel icke nu skulle komma att beviljas omedelbart, framgår det av herr statsrådets och chefen för civildepartementet motivering, att det är icke fråga om annat än ett uppskov för tillfället. Statsrådet yttrar sig nämligen i statsrådsprotokollet efter att ha refererat en del ifrågasatta åtgärder, på följande sätt: »Staten har också otvivelaktig skyldighet såsom arbetsgivare vid ett affärsdrivande verk att i möjligaste mån sörja för tjänliga bostäder åt sina tjänstemän. Under normala förhållanden skulle säkerligen icke heller något vara att invända mot järnvägsstyrelsens förevarande framställning, vars stora omfattning till god del är beroende på de relativt små anslag, som under senaste tiden härför ifrågasatts, samt på den allt mer tilltagande bostadsbristen.»

Prutningen är emellertid verkställd efter samråd med chefen för statens järnvägar, och man har sålunda ej på en slump brutit ut vissa orter, utan härvidlag gått tillväga efter en viss plan.

Det förelåg emellertid till utskottets behandling en motion av herr O. Nilsson i Örebro om ett större anslag för uppförande av bostäder för arbetarne vid statens centralverkstäder i Örebro. Jag för min del ansåg, att bostadsnöden på denna plats var så trängande, att jag ej kunde finna det vara förenligt med statens intresse, att motsätta sig detta byggnadsanslag. Jag medger mer än gärna, att å en del andra orter, beträffande vilka järnvägsstyrelsen föreslagit, att bostäder skola uppföras, det kan råda en viss bostadsbrist, men jag vill påpeka, att om man bifaller den reservation, som är fogad vid detta betänkande och avgiven av herr C. G. Ekman, J. S. Almer i första samt herr Bengtsson och mig i denna kammare, vinnes 142 bostadslägenheter. Enligt den reservation, som avgivits av herr Strömberg m. fl., skulle man endast få 33 bostadslägenheter, och det är ju, som herrarna finna, en högst betydlig skillnad. Det är vidare så, att det å alla dessa mindre orter är fråga om bostadshus med en eller två lägenheter vilka bli vida dyrare att uppföra; i Örebro däremot erhålles, som jag sade, 142 lägenheter.

Nu beklagar jag för min del, att staten icke tidigare, då byggnadspriserna voro rimliga, vidtog kraftiga åtgärder för beredande av bostäder åt sin egen personal. Men man kan ju icke i tider

som dessa göra allt på en gång. När då i alla fall det förslag, till vilket jag anslutit mig, ger ett så pass bra resultat i fråga om nya bostäder, tror jag, att kammaren skulle göra klokt i att bifalla detta förslag.

Då jag, trots allt vad som bjuder emot byggnadsverksamhet för närvarande, ansluter mig till förslaget om beviljande av dessa 1,900,000 kronor för byggande av bostäder i Örebro, vill jag med några ord motivera denna min ståndpunkt.

Sedan en tid har jag sysslat med upprättandet av en provisorisk löne reglering för personalen vid statens affärsdrivande verk. Jag har därvid funnit, att såväl i fråga om den tekniskt utbildade högre personalen som i fråga om den yrkesutbildade lägre personalen det förhåller sig så, att en hel del av personalen snappas bort av enskilda arbetsgivare. Av helt naturliga skäl har icke statens lönepolitik i tider som dessa haft samma smidiga anpassningsförmåga efter konjunkturer som enskilda arbetsgivares, och följden har blivit, att enskilda arbetsgivare överbjuda staten i fråga om löner. På det sättet snappar man bort den bäst kvalificerade delen av personalen. Medelmåttorna och undermåligheten är det ingen som springer bort med. Det säger sig dock självt, att det icke kan vara med statens intresse förenligt, att på detta sätt mycket bra folk lämnar statstjänsten. Härtill kommer, att jag från flera olika håll erhållit vittnesbörd om de svåra bostadsförhållandena i Örebro, där staten har en centralverkstad med 1,200 arbetare, varav endast ett dussin kunnat beredas bostad i statens hus, och där man för närvarande enligt lämnade upplysningar knappast kan anställa en gift arbetare, på den grund att det icke finnes möjlighet att skaffa bostad för en sådan. Det kan väl icke vara med statens intressen förenligt, att liksom katolska kyrkan gör med sina präster, ålägga sin personal på vissa platser celibat, därför att man icke har bostäder. Järnvägsstyrelsen har beräknat en byggnadskostnad per eldstad av cirka 4,500 kronor. Det är ju visserligen en ganska hög siffra, men när faktiskt bostäder behövas på platsen, och då ingen kan begära att, därest det är att befara förlust på att bygga, enskilda skola taga denna förlust, då det gäller statsarbetaren, så finnes intet annat att göra, om verkliga bostadsbristen skall bli avhjälpt, än att staten får taga saken i egen hand och gripa sig an med uppförandet av bostadshus. Jag är övertygad, att om än staten icke får full ränta på sitt utlagda kapital, den i alla fall skall få valuta för sina utlägg däri genom, att den får bättre möjligheter än förut, på grund av bostäderna, att behålla den personal, som det är alldeles särskilt önskvärt att få behålla. Alla erkänna vi väl bostadsfrågans väldiga sociala betydelse. En god bostad är en av grundvalarna, kan man säga, för ett gott hem, och endast ett gott hem skänker den trevnad, den hemkänsla, den vila, som är nödvändig för den, som bär dagens tunga. Osunda och tränga bostäder verka vantrevnad och olust, bryta ned den mänskliga energien och nedsätta arbetsdugligheten. Medborgarens hälsa samt fysiska och intellektuella

Ang. husebyggnader vid statens järnvägar.
(Forts.)

Ang. hus-
byggnader
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

spänstighet är ett kapital dyrbarare och kanske också ömtåligare än något annat. Bör ej staten då föregå med gott exempel, när det gäller att bevara arbetsdugligheten hos de medborgare, vilka staten själv tagit i sin tjänst, och vilkas enda tillgång faktiskt är deras arbetsduglighet?

När nu inga andra möjligheter finnas att få bostäder uppförda än att staten själv bygger så, tror jag, att kammaren skulle göra klokt uti att bevilja dessa 1,900,000 kronor för uppförande av 142 arbetarebostadslägenheter i Örebro. Därigenom bör väl åtminstone rådas bot för en del av den bostadsbrist, som gör sig gällande för personalen vid de stora verkstäder staten där äger.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Ekman m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag förstår egentligen inte den siste ärade talarens anförande. Det var ju en motivering för hans reservation. Men nu är det ju ingen, som vänt sig emot att man skulle bygga i Örebro, åtminstone har icke någon här i kammaren gjort det.

Jag har begärt ordet för att med ett par ord motivera, varför utskottet kommit längre än reservanterna. Jag vill då först klarlägga skillnaden mellan de olika yrkandena. Utskottet vill gå längst. Det har hemställt om bifall till vad Kungl. Maj:t begärt. Dessutom till vad järnvägsstyrelsen begärt utöver Kungl. Maj:ts förslag 592,800 kronor och 1,900,000 kronor för byggnader i Örebro vilka belopp utskottet även upptagit. Reservanten, som talat här i dag, vill dock icke vara med på dessa 592,800 kronor, som järnvägsstyrelsen och utskottet begärt utöver Kungl. Maj:ts förslag.

När vi för vår del hava ansett det lämpligt och nödvändigt att bevilja det beloppet, har det varit av det skälet, att, även om det icke är fråga om synnerligen stora byggnader och ej heller gäller så stora platser, det dock är otvivelaktigt, att bostadsbrist råder på dessa platser och sådan bostadsbrist, att järnvägsstyrelsen funnit det nödvändigare att bygga där än i Örebro. Järnvägsstyrelsen har prövat frågorna, innan ärendet gick fram till Kungl. Maj:t. Järnvägsstyrelsen är mycket intresserad av att det bygges i Örebro, men ändå har styrelsen begärt medel för byggnader å de andra platserna och låtit Örebro vara.

Vid sådant förhållande har majoriteten inom utskottet ej kunnat finna annat än att det måste föreligga verkliga trängande skäl för att det bygges på dessa platser.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, och jag vädjar till kammaren att bifalla densamma.

Herr Fast: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga,

emedan jag i viss mån känner till hur det är med bostäderna för statens personal.

Det är ganska tydligt och klart att med de förhållanden, som under sista tiden tillkommit, det har blivit omöjligt för enskilda att kunna tillfredsställa det stora behovet av byggnader för bostäder, utan det har alltmer blivit arbetsgivarens skyldighet att se till att bostäder byggas. Jag känner från min hemort till, hurusom där från privata arbetsgivares sida och från kommunens gjorts stora ansträngningar att under den både där och på andra platser rådande oerhört stora bostadsbristen åstadkomma bostäder. Det är ett ofrånkomligt faktum, att åtminstone på den platsen bostadsbristen framför allt uppkommit just genom utökningen av statens järnvägars personal. Jag har ganska ingående sysslat med denna fråga liksom med hyresfrågor i allmänhet. Framställning i saken har också gjorts från hyresnämnden på platsen.

Med den uppfattningen, att staten skall vara en mönsterarbetsgivare och salunda här också tillgodose sina anställdas bostadsfråga, åtminstone i lika hög grad som enskilda arbetsgivare, kan det väl rimligen begäras, att staten här träder emellan. Det är dock så på åtskilliga ställen, att genom utökning av statens personal en kommun kan bringas i en ofördelaktig ställning med avseende å bostadsfrågan. Man skall om man vill göra en undersökning, finna att på många platser där en kolossal utökning av personalen ägt rum, bostäderna i stället för att ha ökat tvärtom minskats. Det har också under de senaste åren inträffat, att man skaffat bostäder åt sådan personal genom inköp av gamla hus, en metod varigenom ju kommunen icke tillförts någon ny lägenhet.

Jag tror att detta är ett ganska allvarligt spörsmål, som kräver, att kammaren med synnerlig förståelse behandlar denna fråga. Jag tror, att det skulle vara mycket oklokt att icke bifalla utskottets hemställan i den ifrågavarande punkten, och jag har för min del med detta anförande velat livligt tillstyrka utskottets förslag.

Herr Bengtsson: Herr talman! Då riksdagen förra året behandlade 4-miljonersanslaget till byggande av bostäder i städer och större samhällen, tillät jag mig betona, att då det gällde statens anställda arbetare, så måste staten, i den mån staten kan, se till att dessa finna bostäder. Det är med anknytning till denna min ståndpunkt förra året, som jag anslutit mig till den reservation, som jag jämte herr Jönsson i Revinge från denna kammare undertecknat.

Nu säger herr Eriksson i Grängesberg, att det är ingen, som gått emot det föreliggande byggnadsanslaget, och det är sant. Men utskottet har dock gått längre, än vad vi gjort, och man får då försöka framhålla skälen varför man icke gått så långt som utskottet. Då utskottet nu icke följt departementschefen utan järnvägsstyrelsen, så har dock efter min mening utskottet i det fallet icke tagit järnvägsstyrelsens yttrande till efterrättelse, ty järn-

*Ang. hus-
byggnader
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

Ang. hus-
byggnader
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

vägsstyrelsen säger, att den visserligen icke har något emot att framställa så långt gående krav, såvida den *statsfinansiella situationen* kan tillåta det. Jag menar, att om man då väger mellan järnvägsstyrelsens ställning och departementschefens, så ha vi försökt att i någon mån knappa in på den byggnadsverksamhet, som järnvägsstyrelsen här föreslagit. Det är ju klart, att man icke behöver tillgodose alla dessa anspråk på ett år, och vi tro, att behovet är mest trängande i Örebro. Där äro 1,200 arbetare anställda i statens järnvägars tjänst, och det är icke mindre än 412 familjer, som anmält sig till järnvägsstyrelsen för att få bostäder. Om dessa skola kunna få ordentliga bostäder i en stad som Örebro, där industrien har så stora anspråk på bostäder, så är det givet, att staten måste inrikta sig på att bygga. Denna erinran kan man göra gentemot de reservanter, som gått ännu mer sparsamt tillväga än vi, då de särskilt vilja uppskjuta byggnaderna till lägligare tid, då byggnadsmaterialet icke ställer sig så dyrt. Man kan med skäl påstå, att staten bör i detta fallet icke slå på den strängen alltför mycket, ty det är ju klart, att om alla enskilda byggnadsföretag läggas ned och staten icke sätter i gång med sina nödvändiga byggnadsföretag, så blir följden, att vi få en allmän arbetslöshet inom det fack det här gäller, och då kan staten komma i den situationen, att staten utan att få något arbete utfört genom kontanta understöd får uppehålla dessa massor av arbetare. Dessutom får man tänka på den stora industri, som tillverkar byggnadsmaterial. Även där skulle det i många fall bli arbetslöshet. Jag tror därför icke det är klokt av staten att här för mycket tala om dyrtiden, utan understödja de industrier och byggnadsföretag det här är fråga om, särskilt då frågan gäller att anskaffa bostäder åt statens egna arbetare. Skall man med kraft kunna motstå industriens, kommunernas och städernas krav på statsanslag till byggnader, så måste man se till att staten som arbetsgivare drager försorg om sina egna arbetares bostadsfråga i den mån det kan gå för sig.

Med denna motivering, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den av herr Ekman m. fl. afgivna reservationen.

Herr Hage: Herr talman! Jag kan icke finna annat än att den ståndpunkt, som herr Bengtsson i Norup intog vid behandlingen av 4-miljonersanslaget för privat byggnadsverksamhet föregående år och som jag antager han kommer att vidhålla med avseende på det yrkande på ytterligare anslag av sådan art, som i år motionsvis förts fram — nämligen att han icke vill vara med om något sådant anslag — borde motivera, att han å andra sidan ställde sig på den ståndpunkt, som yrkat det mesta möjliga anslag till byggnader för de statstjänare, det här är fråga om. Herr Bengtsson i Norup har emellertid icke gjort detta. Det oaktat skall jag för min del tillåta mig att yrka bifall till den linje, d. v. s. utskottets linje, där det payrkas det största anslaget.

Herr Bengtsson i Norup har här fört fram en hel del skäl

för att göra troligt att det skulle vara viktigare att giva anslag till denna speciella lokala byggnadsverksamhet i Örebro, än till statsbanornas byggnadsverksamhet på en del andra platser. Här emot vill jag för min del säga, att jag tror det är fullt ut lika viktigt, att även dessa i det högre anslaget ingående andra anslagskrav, som ifrågasatts för en hel del mindre platser, bli beaktade och tillgodosedda. På en hel del av dessa mindre platser, äro verkligen bostadsförhållandena sådana, att staten måste ingripa. Detta har intygats bl. a. av järnvägsmyndigheterna, Jag har träffat samman med personer i befälsställning, som känna till dessa förhållanden, och de intygade, att förhållandena på en hel del mindre platser äro sådana, att det är fullständigt omöjligt att få bostäder åt en del personer, som ovillkorligen behövas för driften. Och det hade gått så långt, att man på grund därav tvingats inskränka personalen på den eller den platsen på ett sätt, som knappast är förenligt med trafiksäkerhetens fordringar. Det hade gått så långt, att det också var sådana personalförhållanden på en del platser, att det tycktes vara en fullständigt förtvivlad ställning med ett ord sagt.

För min del vill jag alltså i detta sammanhang göra gällande att det finns mindre platser, där förhållandena kanske äro ännu sämre än på en stor plats som Örebro. Det finns platser, där det icke är någon möjlighet i världen att omändra redan befintliga hus och t. ex. genom att inreda vindsvåningar skaffa provisoriska bostäder, som det kanske kan finnas möjlighet till på större platser. Det finnes som sagt ingen möjlighet i världen att på en del platser få bostäder ens för ogifta personer, som skickas dit.

Under sådana förhållanden, herr talman, får jag för min del säga, att man måste tillgodose dessa krav, om man nu verkligen skall hålla på, att statens järnvägstrafik skall skötas på ett sätt, som tillfredsställer trafikanternas fordringar. Man måste sätta in all kraft på att ordna denna sak. Det är rent ut sagt ett trafiksäkerhetsproblem — kan man nästan våga påstå — som vi nu äro inne på, mina herrar, och från den utgångspunkten ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag tvivlar icke alls på, att på en del av de platser järnvägsstyrelsen upptagit i sitt anslagsäskande det verkligen råder bostadsbrist, men att förhållandena skulle i fråga om dem, vilka departementschefen brutit ut, vara så svåra, som herr Hage skildrat, har jag verkligen svårt för att tro. I så fall skulle väl näppeligen chefen för statens järnvägar gått med på, att låta bryta ut dessa orter. Ty det har han faktiskt gjort, såsom framgår av den i propositionen lämnade redogörelsen.

Därför tror jag icke det är så farligt, om riksdagen denna gång ansluter sig till Kungl. Maj:t ifråga om dessa orter men däremot bifaller yrkandet på 1,900,000 kronors anslag för uppförande av bostäder till arbetarpersonalen i Örebro. Man vinner ett

*Ang. hus-
byggnader
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

Ang. hus-
byggnader
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

mycket gott tillskott av lägenheter på en större plats och allt kan ju icke göras på en gång. Faktum är, att det råder för närvarande alldeles exceptionellt höga byggnadspriser, och man får naturligtvis även i fråga om statens byggnadsverksamhet lov att iakttaga en viss försiktighet samt se till att man får största möjliga valuta för de offer, som i alla fall kunna vara nödiga.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olofsson: Herr talman! Jag har råkat bli med på en reservation, som är avgiven av herr Strömberg m. fl. Vi ha ställt oss på en mellanlinje här, i det vi icke ansett, att man kan gå så långt, som utskottet föreslagit, när man dock först gått utöver Kungl. Maj:ts förslag och när man sedan tänker på de dyra materialpriserna för närvarande. Därför ha vi ansett, att man icke bör köra på alltför härtigt med denna sak.

Men jag skall säga det, att jag skall icke alls beklaga, om t.o.m. utskottets förslag skulle gå igenom här i dag. Jag vill emellertid på samma gång säga, att har man gått så långt, så får man åtminstone, när vi komma till frågan om anslag för den privata byggnadsverksamheten för att hjälpa storstäder och industrisambällen att bygga bostäder för sitt arbetsfolk, i alla fall lov att hejda sig något. Principen är här alldeles riktig, att statens järnvägar och statsverket skall bygga för sitt folk, men då skall också industrien och städerna bygga för sina arbetare. Vilja herrarne ga med på det högsta här föreslagna beloppet, nämligen utskottets, så skall jag icke beklaga detta. Men jag säger på förhand, att när vi komma till frågan om anslag för den enskilda byggnadsverksamheten, när det gäller att hjälpa industrien och storstäderna, så kommer jag att bli mycket återhållsam. Ty skall staten hjälpa sina arbetare att få bostäder, då bör industrien i städerna göra detsamma, alldeles som industrien på landet och vi lantbrukare få göra. Vi få ingen statshjälp för att hålla bostäder åt vårt arbetsfolk, utan vi få själva ombesörja den saken.

Jag skall emellertid icke göra något yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr C. G. Ekman m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 49) av utskottets förevarande utlåtande nr 18 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr C. G. Ekman m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

*Ang. hus-
byggnader
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

Voteringen utvisade 122 ja mot 32 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 50—61.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 62 angående inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

*Ang. inlands-
banan mellan
Volgsjön och
Gällivare.*

Under punkt 61 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1919 anvisa, att utgå av lånemedel, ett reservationsanslag av 3,900,000 kronor.

I sammanhang med denna fråga hade utskottet till behandling förehaft två till utskottet hänvisade, likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 43, av herr *Asplund* och den andra inom andra kammaren, nr 54, av herr *Olofsson*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville dels till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare anvisa reservationsanslag å tilläggsstat för år 1918 av 3,500,000 kronor samt för år 1919 av 8,250,000 kronor, under förbehåll att arbetet särskilt å banbyggnaden från Porjus söderut bedreves i så stor omfattning som vore möjligt utan fördyrande forcering; dels ock hos Kungl. Maj:t anhålla att förslag för nästkommande riksdag måtte framläggas om påbörjande av arbetena å den av 1917 års riksdag beslutade tvärbanan Jörn—Gubbliaure.

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt med avslag å herrar *Asplunds* och *Olofssons* ovanberörda motioner, i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 3,900,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Bergqvist*, *Asplund*, *Olofsson* och *Anderson* i Råstock, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt herrar *Asplunds* och *Olofssons* ovanberörda motion måtte till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 4,500,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Olofsson*: Herr talman, mina herrar! Det kanske är

Ang. inlands-
banan mellan
Voigsjön och
Gällivare.
(Forts.)

väl förmätet av mig att uppträda i den nu föreliggande frågan, då vi endast äro fyra reservanter inom utskottet, varav endast två äro från denna kammare, och då den ena av dessa båda icke är här närvarande. Men jag skall be att få förutskicka en liten anmärkning, huru det tillgått med behandlingen inom utskottet av denna fråga. Först voro vi tre mot tre på avdelningen, och det skrevs alternativt till utskottet. I utskottet kom frågan upp efter en lång överläggning i ett ärende, som vi förut här i dag behandlat, nämligen frågan om anslag till Örebrobyggnaderna. Debatten om den saken blev lång, och vi hade åtskilliga andra frågor att behandla. Det drog ut på tiden, och klockan tre skulle det vara plenum i kamrarna. Det kördes därför på, så att när vi kommo till denna fråga, var det knappast någon tid över till att debattera frågan ens. Det framfördes endast ett försvar för herr Asplunds och min motion, och sedan var det ingen av motståndarne, som ville träda fram, utan debatten blev helt kort, och frågan gick till omröstning. Behandlingen i utskottet, blev således ganska kort, och jag vågar därför nu taga upp frågan här i kammaren och framhålla de synpunkter, som vi reservanter haft på densamma.

Jag vill då säga, att ställningen är ju i stort sett den, att fjolårets beslut beträffande inlandsbanan innehöll en plan, som gick ut på att ungefär samtidigt bygga norr ifrån, som man byggde bibanorna och särskilt den nu av herr statsrådet här framhållna bandelen Forsmo—Hoting.

Nu ha ju tiderna förändrats sedan förra riksdagen. Materialet har blivit dyrare, och allt möjligt kan jag säga har fördyrats. Det gör ju, att järnvägsstyrelsen fått göra nya beräkningar, och beloppet har måst höjas. Järnvägsstyrelsen vill ju bygga i samma tempo, som i fjol var beräknat, men herr civilministern tycker, att priserna äro sådana och det ena med andra, att det bjuder emot att gå den väg man i fjol hade stakat ut. Han förordar, att man skall höja anslaget endast beträffande Forsmo—Hoting men låta själva inlandsstambanan få stå tillbaka så länge.

Jag har nu icke samma uppfattning, utan jag anser, att stambanan — den inre stambanan vill jag kalla den — är det viktiga på det här området.

De, som äro emot att fortsätta som vi i fjol planerade, säga visserligen, att den finansiella situationen är icke sådan, att vi kunna det, och vi hörde för en stund sedan av herr Hildebrand en skuggmålning, jag skulle nästan vilja säga en svartmalning. Men jag hoppas, att efter den omröstning, han nyss fick igenom på sin begäran, han icke skall uppträda igen med dylika svartmalningar. Jag tror icke den finansiella situationen är så bedröglig, som han ville göra gallande. Och tror någon verkligen, att vi efter kriget skola få lättare att låna upp billiga pengar än för närvarande, eller tror någon, att vi skola få det inom ett år, som herr civilministern tycktes antyda? Jag tror det icke, utan jag är av alldeles motsatt mening. Jag tror, att när kriget är över, då komma

industri, handel och allt möjligt annat att taga pengarna i anspråk, och jag tror visst icke, att vi då få billigare pengar.

Man säger, att det icke är möjligt att låna i utlandet. Men jag tror, att det är möjligt att låna inom landet. Herr Hildebrand var visserligen av en motsatt mening, men jag undrar ändå, om hans mening i det fallet är fullt riktig.

Så talar man vidare om de höga kostnaderna och att den knappa tillgången på järnöverbyggnader till broar och särskilt på räls är ett starkt motiv för att icke nu forcera banbygget. Vad den saken beträffar, vill jag framhålla, att järnvägsstyrelsen — såsom herrarna torde ha sig bekant av vad som stått därom i tidningarna för några dagar sedan — redan uppgjort köp på 80,000 ton räls från Tyskland. Det fyller behovet för den närmaste framtiden, och för den skull behöver således icke inlandsbanan stå tillbaka. Och vad det gäller järn till broar, så har ju järnpriset redan nedgått med 25 procent, och man har hopp om att det skall ytterligare sjunka.

Vidare talas om svårigheten att skaffa arbetsfolk för järnvägsbyggnaderna, och vi ha fått höra från järnvägsstyrelsen, att det varit små arbetskonflikter och andra svårigheter med arbetsfolket där uppe. Det kan vara sant. Men icke tror jag, att arbetskrafterna bli mera tillgängliga och gå att få för billigare pris, om man skjuter fram saken. Jag tror snarare tvärtom, att vi varit alltför återhållsamma redan under de gångna åren med vad staten borde utträtta. Vi ha tyckt, att priserna varit så oskäligen, att det icke varit lönt att utföra några arbeten. Men ju längre vi dröja desto sämre, och jag tror icke, att arbetsförhållandena bli bättre efter kriget eller åtminstone icke under den närmaste framtiden.

Med det intresse och den kännedom jag har om själva inlandsbanan och den nytta den kommer att göra landet, kan jag icke vara med om att skjuta på den banans framkomst. Jag är livligt övertygad om att ju fortare vi få den banan fram, desto lyckligare är det för landet och för den ekonomiska ställningen i landet. Jag säger bestämt, att efter min uppfattning av både vad jag sett själv och läst och hört, så går den banan fram genom trakter, som äro mera odlingsbara och mera utvecklingsbara på snart sagt alla områden än den stambana vi nu ha. Den kommer att gå igenom en bättre terräng. Både jordbruk, skogsbruk och bergshantering komma att uppblomma där. Vi få icke enligt min mening dröja med den banan.

Här ha civilministern och järnvägsstyrelsen pekat på, att sträckan Forsmo—Hoting bör byggas fortast möjligt, ty det är handelsintressen, som skjuta på där. Jag säger, att handelsintressen äro småsaker mot att få fram själva pulsådern och att gynna den stora järnhantering, den järnindustri, som håller på att uppblomma med kraftiga steg däruppe, den industri, som tager vara på den elektriska kraften. Mången tänker, att när man får den elektriska kraften till hjälp, skall man kunna rensa ur råberget och få fram de produkter man vill ha därur. Men det går dock

Ang. inlandsbanan mellan Volgejön och Galtivare.
(Forts.)

Ang. inlands-
banan mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)

icke utan kol, och för att skaffa kol upp till Porjus är det nödvändigt att få banan snarast möjligt färdig genom skogarna mellan Porjus och Jokkmokk och sedan i fortsättningen så långt det är oss möjligt. Och jag vill för min del icke på något sätt gå från den plan, som redan i fjol blev utstakad.

Jag skall peka på endast några siffror, som styrka min mening, att det är nödvändigt, att vi bygga på inlandsbanan så fort som möjligt. Jag har siffror, som jag tror äro fullt tillförlitliga, angående exporten av foder från Jämtland under tiden från den 1 september sistlidne år och tills nu. Det är en siffra, som jag tycker talar. Det har genom foderbyrån i Östersund anskaffats och exporterats från Jämtland icke mindre än 3,800,000 kilogram hö. Men dessutom har omkring 1,000,000 kilogram hö gått från Jämtland ut till andra landskap i Sverige. Det är således sammanlagt omkring 4,800,000 kilogram. Och jag hänvisar till att för endast 8 å 10 år sedan kunde icke Jämtland frambringa det foder det självt behövde utan fick köpa bättre och sämre foder från Västmanland, Närke och Hälsingland för att kunna få det foder, som behövdes för skogsdrift och varjehanda. Men under den korta tid vi haft järnväg där uppe i Jämtland ha odlingarna gått framåt med sådan fart, att man nu har att exportera ur länet, i stället för att man förut fick importera. Och den export av hö vi haft det sista året är icke den största, ty vi hade icke det bästa foderåret 1917, utan det hade vi två år därförut. Men i alla fall visar det på, i vilken stor utsträckning odlingen går framåt. Och i samma mån vi få inlandsbanan fram, i samma mån kommer också odlingen att gå fortare och fortare framåt, och detta ju längre upp man kommer. Det finnes nämligen efter vad jag själv sett inom Vilhelmina socken, som ligger betydligt norr om de trakter jag talar om, så mycket odlingsbar mark av bästa beskaffenhet — och likadant har jag hört att det skall vara i fortsättningen längre norrut — så att om de bara få bättre kommunikationer, så kommer en hel del fram alldeles av sig självt, och utvecklingen kommer att taga fart.

När jag har den bestämda uppfattningen, att vi icke böra dröja med inlandsbanans byggande utan gå så fort fram med den som det är oss möjligt, utan att det behöver medföra onödiga kostnader, så anser jag, att vi böra följa den plan, som järnvägsstyrelsen förra året framlade och riksdagen antog. Jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Herr *Bäckman* instämde häruti.

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid länge, men jag måste säga några ord till försvar för utskottets hemställan.

Det är ju klart, att det föreligger i de trakter, där inlandsbanan skall gå fram, ett stort behov av att banan blir färdig så

fort som möjligt, och det är ingen, som gjort någon invändning mot det påståendet. Men å andra sidan måste man se på denna bana även ur statsfinansiell synpunkt. Man får lov att se till, huru det ställer sig för oss att kunna finansiera såväl detta som andra projekt. Herr Hildebrand höll här i dag ett anförande, vari han mycket svartmålade våra länemöjligheter, och det har sagts mig, att även i första kammaren hållits ett anförande, vari den finansiella situationen svartmålats. Såvitt jag kan bedöma, äro dessa svartmålningar riktiga. Det kommer nog alldeles säkert att visa sig vara synnerligen svårt att få upplåna medel till rimliga räntor.

Under sådana förhållanden får man naturligtvis taga i övervägande, vilka som äro de viktigaste av de utgifter som skola bestridas med lånemedel. Och även om man måste erkänna, att inlandsbanan ur befolkningens synpunkt där uppe är en mycket viktig bana, så får man å andra sidan, när det gäller att anskaffa medel och det är mycket svårt att upplåna medel, fråga sig, huruvida man kan gå utöver den plan riksdagen uppgjorde vid inlandsbanans beslutande. Jag har den bestämda uppfattningen, att befolkningen uppe i översta Norrland i de trakter, där inlandsbanan går fram, har all anledning att vara synnerligen glad över att frågan kom upp i riksdagen det år den framfördes. Hade den kommit ett eller ett par år sedan, så hade enligt min uppfattning inlandsbanebygget icke blivit beslutat.

Om vi se på förhållandena sådana de nu äro med de ökade upplåningskostnaderna, så bör man alldeles säkert betänka sig både en och två gånger i denna sak. Jag vill ingalunda säga detta som ett beklagande av att riksdagen beslöt sig för att bygga denna bana. Jag har tvärtom talat för inlandsbanan, voterat för anslag till densamma, och jag anser, att det var ett gott beslut. Men därav kan jag icke draga den slutsatsen, att man skulle forcera banans byggande eller anslå medel i väsentligt större utsträckning än enligt den plan, som uppgjordes när riksdagen beslöt bygga banan.

De skäl, som anförts för att man nu skulle anslå ett betydligt större belopp, äro naturligtvis, att banans byggande med det mindre anslaget kommer att i viss mån försenas och att det därför är så trängande nödvändigt att nu anslå det större beloppet. Ja, banan kommer att försenas med utskottets förslag, men i alla fall få vi komma ihåg, att utskottets förslag, som är lika med Kungl. Maj:ts förslag, innebär, att för 1919 skulle anvisas 1,400,000 kronor utöver vad som beräknades enligt den ursprungligen uppgjorda planen. Nu vet man ju icke, hurudana förhållandena bli under de närmaste åren. Det är möjligt, att det kan bli någon minskning i kostnaderna för materialanskaffning. Det är sannolikt, att så blir. Och det kan bli ändrade konjunkturer på arbetsmarknaden; det kan bli stor arbetslöshet. Men i så fall kan redan vid början av nästa års riksdag på tilläggsstat beviljas ett belopp, som kan täcka vad man nu begär, om det skulle visa sig, att det

Ang. inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

(Forts.)

Ang. inlands-
banan mellan
Volgrjön och
Gällivare.
(Forts.)

icke blir överkomligt att anskaffa pengar, om materialkostnaderna bli lägre, eller om det blir arbetslöshet, eller andra anledningar förefinnas till arbetets bedrivande i hastigare tempo, än Kungl. Maj:t nu tänkt sig. Men såvitt jag nu kan se, förefaller det vara bäst att bevilja, vad Kungl. Maj:t här föreslagit.

Nu kan man å andra sidan säga, att banan skall ju i alla fall bli färdig, och om vi kunna få den färdig förr, så spelar det icke någon stor roll, om vi låna litet mer eller litet mindre pengar. Ja, det kan man säga om vissa företag. Men vi veta, att inlandsbanan är ett av dessa företag, där man icke har någon förhoppning att under mansåldrar framåt få ränta på de nedlagda pengarna, och enligt uppgjorda kalkyler kommer den under de första åren och kanske under ett årtionde icke ens att kunna betala driftkostnaderna. Banan har ju betydelse för de orter den går igenom m. m., men ur statens synpunkt ter sig saken så. Då måste jag säga, att om det ställer sig dubbelt dyrare eller åtminstone 50 % dyrare att bygga banan nu än om ett par år, så kan det icke vara riktigt att upplåna medel för att forcera banbygget, när vi få betala dessa pengar så våldsamt dyrt och när det är så svårt att upplåna medel. När det gäller något sådant som telegrafverket, är det en annan sak. Telegrafverket går ju nu dåligt på grund av exceptionella förhållanden, men det har lämnat god avkastning förut och kommer väl att göra det i framtiden, vilket inlandsbanan näppeligen kommer att göra.

Det är dessa skäl, som utskottet och väl även departementschefen ansett vara bärande. Det är ingalunda någon misstämning gentemot Norrland. Det är ingalunda det, att man icke vill, att banan skall komma till stånd så snart som möjligt. Men det är, att man icke tycker sig kunna genom ökad upplaning gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslår, d. v. s. öka anslaget alltför mycket utöver den plan, som uppgjordes vid banbyggets beslutande.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Bergqvist m. fl. Men för det yrkandet skall jag icke anföra några skäl med något slags lokal läggning, utan jag skall vädja till kammaren med ett enkelt skäl, som borde göra intryck på varenda en av kammarens ledamöter, nämligen det att vi bruka ju i allmänhet vara överens om i denna kammare, att när vi en gång fattat ett beslut vid en riksdag, så skola vi icke uppriva det vid nästa riksdag. Det tycker jag verkligen är ett sådant skäl, som borde göra intryck på varenda en av kammarens medlemmar. Det är någonting, som nästan alltid slagits fast som en mycket god parlamentarisk regel, när det gäller anslag.

Jag yrkar alltså, som sagt, bifall till reservanternas yrkande, och bifalla vi det yrkandet, så komma vi ej att åstadkomma, såsom antyddes i herr vice ordförandens i statsutskottet yttrande,

en *forcering* av byggandet, utan vi komma då endast att hålla fast vid det tempo, som riksdagen en gång uttalat sig för.

Alltså vi borde, vara överens om att bygga precis i den tidsföljd som riksdagen en gång har uttalat sig för. Herrarna förstå nog, att om man nu, när riksdagen en gång har fattat ett visst beslut i denna sak, verkligen skulle börja att fränträda detta beslut, måste det alldeles givet verka synnerligen betryckande däruppe i de bygder som det här gäller. Här är dock, och det har påvisats av föregående talare, utsikter till en glänsande utveckling på en hel del områden. Jag behöver blott nämna namnet Porjus, som ju är en av de platser, som beröras av järnvägen, och där det finnes stora industriella anläggningar och möjlighet till en stortartad utveckling, som givetvis berör hela landet.

Nu har även såsom ett av skälen till att man icke skall fullfölja det beslut, som man förut uttalat sig för, anförts den omständigheten, att man skulle kunna tänka sig, att det skulle komma att saknas materialier, och att det skulle bli höga byggnadskostnader och höga materialkostnader. Mot detta kan dock påpekas, att den ansvariga styrelsen, den myndighet, som alltså under ämbetsmannansvar har avgivit sitt yttrande i saken, nämligen järnvägsstyrelsen, har trots dessa omständigheter icke hesiterat för att föreslå, att man skall hålla fast vid den en gång uppgjorda planen. Det är alldeles säkert, att järnvägsstyrelsen har starka skäl att hålla på den ståndpunkten. Det förhållandet har också påvisats, att den andra parallella järnvägslinjen i övre Norrland, som redan existerar sedan många år, i nuvarande tid är oerhört överbelastad med trafik. Det är rent av nödvändigt, att det så småningom blir en avlastning av denna linje och att det även blir möjligt att på den andra parallella linjen frakta varor mellan övre Norrland och mellersta och södra delarna av Sverige.

Gäller det sedan kapitalanskaffning, så tror jag, att man kan våga den gissningen, att det anförande, som här förut hölls av herr Hildebrand vid början av debatten angående behövligheten att inskränka kapitalökningen, nog måste i någon mån innebära en överdrift. Är det icke ända så, att man kan konstatera, att just under denna kristid, på grund av att vårt land har kunnat hålla sig utanför världsbranden, har i vårt land samlats kolossala kapital? Det är väl en känd sak, att aldrig någonsin har kapitalanhopningen i vårt land utvecklats sig på ett sådant sätt som just under dessa tider. Därav måste väl bli en följd, att det här i landet finnes oerhört stora kapitalreserver, större än förut, som verkligen på ett eller annat sätt kunde engageras för detta ändamål. Dessa synpunkter tycker jag för min del tillräckligt motivera ett bifall till reservationen, men man kan ju ytterligare anföra en hel del.

Här har t. ex. nu vice ordföranden i utskottet sagt, att det gäller anslag till linjer, som icke skola komma att ge så synnerligen stor avkastning under långa tider framåt. Ja, naturligtvis måste detta vara riktigt med avseende på vissa delar av denna inlandsbana. Men å andra sidan kan man nog också samtidigt mot

Ang. inlandsbanan mellan Valgsjön och Gällivare.
(Forts.)

Ang. inlands-
banan mellan
Volgsjön och
Gällivare.

(Forts.)

vice ordföranden i statsutskottet invända, att hans påstående icke kan vara fullt riktigt med avseende på andra delar av den linje, som det här är fråga om. Man skulle kunna våga det påståendet, om man tänker på linjen Jokkmokk—Gällivare, att det nog icke behöver dröja så länge, innan man får någorlunda avkastning å denna linje. Här ha vi detta Porjus med sin redan nu befintliga industri och den industri, som där planeras. Där blir det givetvis nödvändigt att åstadkomma transport av vissa förnödenheter av all-handa slag till denna industri. Dessutom ha vi möjlighet till åtskillig malmförädling och allt sådant, som givetvis måste, såvitt jag kan finna, giva icke så obetydliga inkomster för vissa delar av denna inlandsbanelinje, som det här är fråga om. För övrigt är det ju så, att även beträffande de linjer, där icke en sådan inkomst genom anläggningen av denna bana kan paräknas, finnes dock det stora kulturkravet, det stora odlingskravet, som är av sådan betydelse, att det i hög grad motiverar, att man fortast möjligt får denna inlandsbanelinje färdig.

När man nu jämför detta anslag med de ifrågasatta anslagen till telegrafverket, så har vice ordföranden sagt, att dessa telegraflinjer skulle med detsamma giva ökad avkastning. Jag är icke alldeles övertygad om att en del av dessa telegraflinjer under alla omständigheter bliva vad man kallar räntabla. Åtskilliga av dessa linjer äro väl dubbellinjer och det är väl egentligen icke så, att det genom en sådan dubbellinje uppstår någon ökad avkastning i allmänhet. Men här är det däremot fråga om att åstadkomma en ytterligare kommunikationsled, en alldeles ny kommunikationsled, som i alla fall för med sig ökad odling. Det blir här alldeles nya områden, som få kommunikationer, under det att, när det gäller dubbellinjer av telegraf- eller telefonledning, det mera är fråga om att åstadkomma förbättringar beträffande redan befintliga kommunikationsleder.

Herr talman! Med dessa skäl och särskilt med det skälet, att riksdagen, när den en gång sagt en sak, bör stå vid sitt ord och hålla fast vid sin en gång intagna ståndpunkt, tycker jag mig hava anfört mycket vägande motiv för ett bifall till reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag har varit i den lyckliga situationen, att statsutskottet behandlat Kungl. Maj:ts förslag till utgifter för kapitalökning åt de affärsdrivande verken med stor välvilja, och utan några avprutningar; det senare har väl varit därför, att jag ur statsfinansiella synpunkter försökt hålla igen på en del anslag, där jag trott det utan större svårigheter skulle kunna lata sig göra. Har utskottet gjort ändringar i förslagen, har det skett genom ökning av utav i statsverkspropositionen begärda anslag.

Det är icke angenämt att behöva med återopande av statsfinansiella skäl göra reduktioner och inskränkningar när det är fråga om anstalter och anläggningar, som äro av mycket stor all-

män betydelse; och alldeles speciellt har det för mig varit tungt att ifragasätta en sådan nedprutning beträffande inlandsbanebygget, som är av den allra största betydelse och vars fullbordande snarast möjligt är så nödvändigt, att därom icke någon som helst tvekan förde råda inom riksdagen. Att jag ändock härvidlag föreslagit reduktioner, har uteslutande skett av statsfinansiella skäl, främst länemarknadens anspänning, och på grund av svårigheterna att skaffa material och att över huvud taget under nuvarande förhållanden driva arbetet på inlandsbanan med den fart, som är påkallad, om man gått med på järnvägsstyrelsens ursprungliga förslag.

Jag skulle i allt fall icke hava varit med på att föreslå en prutning på detta område, om jag hyst samma åsikt som herr Hage, att därigenom inlandsbanebyggets fullbordande skulle definitivt framflyttas ett eller annat år. Jag kan naturligtvis icke lämna någon garanti för att det skall bli möjligt att fullborda inlandsbanan, även om blott det av utskottet förordade anslaget till densamma beviljas, inom den tid som riksdagens beslut av år 1917 avsåg, men jag tror visst icke, att man får betrakta det så hopplöst, som talaren på norrbottensbanken gjorde, när han ansåg det alldeles givet, att genom utskottets förslag inlandsbanebyggets fullbordande skulle framflyttas.

Det är redan påpekat från statsutskottet, att man har tillfälle att genom tilläggsanslag på 1919 års stat skaffa sig ökade medel. Jag vill nämna en annan utväg, som varit mycket ventilerad vid uppgörandet av den plan för statens järnvägsbyggen, som skulle föreläggas 1918 års riksdag. Det var nämligen fråga om, huruvida det icke skulle vara möjligt att av skattemedel få avsatt något avsevärdare belopp, varigenom man skulle kunna främja inlandsbanebygget och därmed vinna det önskemålet, att hela bygget icke baserades på länemedel utan även i någon mån på skattemedel. Det gick dock icke vid uppgörandet av årets statsreglering, därför att det överskott av skattemedel, som man kunde beräkna, ansågs böra användas för den mycket angelägna uppgiften att skaffa statens järnvägar ett ökat förlagskapital, av 11,000,000 kronor, vilket lämnats utan erinran av statsutskottet. Detta att man ett annat år skulle kunna anvisa skattemedel till inlandsbanebygget förutsätter naturligtvis, att statsregleringen skall visa gynnsamt resultat även nästa år, och det beror ju på många faktorer, som vi icke nu kunna beröma. I hög grad beror det på, huruvida ytterligare arbetslöshetsanslag behöva anvisas under innevarande år. Men om statsregleringen visar sig någorlunda gynnsam, tror jag, att man kan hysa goda förhoppningar om att man skall kunna avsätta ett avsevärt belopp vid nästa statsreglering för inlandsbanebygget. Och vad på mig ankommer skall jag, om jag får med saken att göra, söka driva det därhän, att det möjliga överskottet främst användes till avsättning för inlandsbanebygget. En avsättning av t. ex. 10—15 miljoner kronor på 1920 års stat skulle naturligtvis starkt befördra inlandsbanan

Ang. inlandsbanan mellan Volgsjön och Gallivare.
(Forts.)

Ang. inlands-
banan mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)

tillkomst inom ursprungligen avsedd tid samt bereda inlandsbanan ökad möjlighet att förränta däri nedlagt upplånat kapital.

Emellertid är det så, att detta problem om inlandsbanans färdigbyggande också får ses i samband med åtskilliga andra järnvägsproblem i Norrland. Det är bekant, att vid årsskiftet förordnades om okulärbesiktning av den projekterade banan i Kalixdalen. Det är en fråga, som därför kanske snart kommer att föreligga i sådant skick, att man kan komma till uppfattning om, huruvida en ytterligare utredning av denna banbyggnad skall verkställas och definitivt förslag härtill uppgöras. Vad beträffar Härjedalsbanans fortsättning har Kungl. Maj:t för några dagar sedan uppdragit åt järnvägsstyrelsen att inkomma med viss utredning angående framdragandet av Sveg—Hedebanan till sjön Lossen, d. v. s. bra nära norska gränsen.

Dessa omständigheter tyda dock på, att Norrlands järnvägsproblem följas med största intresse från Kungl. Maj:ts sida. Alltjämt måste också fortfarande fasthållas vid, att det är synnerligen stora och viktiga trafikproblem i vår nordliga landsända, som hava anspråk på att inom en snar framtid vinna sin lösning.

Nu är det så, att med avseende på möjligheterna att anskaffa material möta på järnvägsbyggnadsområdet, liksom på en hel del andra områden, ganska stora vanskligheter. Det har talats om det rälsavtal, som nyligen är träffat med Tyskland och skulle säkerställa våra behov av räler några år framåt. Det är en viss mängd räler, som avtalats skola inkomma under åren 1918—1919 och 1920; få vi dessa kvantiteter, skola de medgiva att bygga inlandsbanan i det tempo, som järnvägsstyrelsen föreslagit. Under denna förutsättning är det således klart, att ur rälstillgångens synpunkt icke möter något hinder att biträda reservanternas förslag. Det är dock synnerligen vanskligt att avgöra, huruvida denna leverans kommer att fullgöras på sätt som avtalats. Det har visat sig, att man i år hittills icke fått några nämnvärda kvantiteter, ehuru vi skulle erhålla omkring 25,000 å 30,000 ton under detta år. Vidare äro svårigheterna med anskaffandet av brojärn och annan arbetsmaterial mycket stora. Allt detta gör, att jag är av den uppfattningen, att även på detta område, liksom på andra, det är synnerligen ovisst, huruvida det blir möjligt att, vilket anslag som än beviljas, kunna använda detsamma i dess helhet. Jag skall gärna medgiva, att åtskilliga händelser på sista tiden kanske kräva ändå större uppmärksamhet från statens sida beträffande järnvägsbyggnaderna i Norrland och ändå större ansträngningar för att fullkomna och utveckla järnvägsnätet däruppe, och att det även ur denna synpunkt skulle kunna vara anledning att bifalla reservanternas yrkande. Jag hoppas emellertid, att, vilket beslut riksdagen än kommer till, det skall befinnas vara möjligt att vidhålla den ursprungliga planen för inlandsbanans färdigbyggande, och, vad på mig ankommer, skola alla ansträngningar i sådant syfte göras. Vill riksdagen bevilja det högre anslaget, skall det naturligtvis icke mottagas annat än med tack-

samhet från min sida, ehuru lånemarknadens alltför starka ansträngande måste väcka bekymmer.

Ang. inlandsbanan mellan Volgnjön och Gällivare.

(Forts.)

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Såsom tillhörande ett län, som i stort sett har goda kommunikationer, vilka dock i huvudsak åstadkommits icke av staten utan av kommunerna, förstår jag naturligtvis till fullo, att norrlänningarna kämpa energiskt för att få så mycket järnvägar som möjligt. Men jag kan icke förstå, varför man just vid denna tidpunkt skall forcera järnvägsbyggnadet. Det skulle enligt min uppfattning — i det fallet giver jag herr Olofsson rätt — hava skett långt tidigare, på den tid då det var billigt att bygga, och då staten kunde låna penningar i utlandet, i Frankrike till $3\frac{1}{2}$ procent. Nu säger herr Olofsson, att det icke är någon utsikt att penningarna inom den närmaste tiden bliva billigare, och att man får billigare ränta, och det har han nog rätt i. Men i fråga om penningtransaktioner måste man icke allenast taga hänsyn till räntefoten utan även till penningvärdet. Lånar man stora kapital, då penningvärdet är synnerligen lågt såsom i närvarande stund, är det alldeles självklart, att vid penningvärdets stigande ökas den skuld, man iklätt sig. Å andra sidan, om man lånar, när penningvärdet är mycket lågt, såsom tidigare, och penningvärdet sedan faller, såsom nu har skett, i enorm utsträckning, bortamorterar en stor del av skulden så att säga sig själv. Så har skett med de franska lånen till $3\frac{1}{2}$ procents ränta. Vidare är det en betydande skillnad att bygga järnvägar, när rälsen såsom förut kostade 100 å 120 kronor per ton och då den såsom i närvarande stund kostar 275 kronor, eller då arbetslönerna, som voro 3 å 4 kronor per dag, nu äro uppe i 8 å 10 kronor. Det är synnerligen svårt att, när byggnadskostnaderna äro så ytterligt höga som för närvarande bygga järnvägar i en landsdel, där ganska ringa förhoppning finnes om, att dessa järnvägar någonsin komma att förränta sig. Hade det varit vid en tidpunkt, då räntorna voro låga och byggnadskostnaderna ringa, kunde ett forcerat byggande hava fullt försvarats med, att det är ett statsintresse och ett intresse för Norrland att dessa järnvägar fortast möjligt bliva byggda. För närvarande tror jag, att det är skäl uti att visa återhållsamhet. Huru svåra tiderna äro, visas väl bäst utav att det i närvarande stund knappast är möjligt att bygga enskilda järnvägar. Staten bör icke upphöra med sin järnvägsbyggnadsverksamhet, och jag tror icke, att det är någon som yrkar därpå, men den bör gå varligt fram. Man ämnar heller icke upphöra med att bygga på inlandsbanan. Det är självklart, att när den är beslutad och redan till stora delar byggd, måste den göras färdig, men det kan väl icke spela alltför stor roll, om den blir färdig ett år förr eller senare. Och när det nu är så utomordentligt dyrt att bygga som i närvarande stund, tror jag, att det är klokt att ansluta sig till statsutskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang. inlands-
banan mellan
Volgsjön och
Gällivare.
(Forts.)

Herr Lübeck: Herr talman mina herrar! Jag förstår ju mycket väl, att de ledamöter av riksdagen, som anse sig bära det närmaste ansvaret för de s. k. statsfinansiella hänsynen, vilja gå fram varsamt i en fråga som denna liksom på andra punkter. Men samtidigt må man ändå göra den reflexionen, att de statsfinansiella hänsynen åberopas något ojämnt, och man kan icke undgå intrycket av, att dessa hänsyn åberopas på de ställen, där det av andra skäl passar att åberopa dem, och utan att de kunna sägas vara alltför talande i det ena eller andra speciella fallet.

Det är visserligen sant, att räntan på statens lånemedel för närvarande är hög, men jag kan ändå icke tro, att det är riktigt, som herr Jönsson i Revinge antydde, att man bör taga hänsyn icke blott till detta förhållande utan även till det ringa penningvärdet. Man kan för närvarande icke hoppas på att en förbättring i detta avseende skall inträda. Det blir väl ändå så, att penningvärdet kommer att vara ganska skralt under många år framåt, i varje fall för den tidrymd, om vilken vi resonnera, när det gäller denna fråga.

Här talas om skillnaden mellan å ena sidan sådana anslag, som kunna medföra avkastning tämligen snart, vilket anfördes såsom skäl, när det gällde telegrafverkets anslag, och å andra sidan exempelvis detta anslag. Jag kan icke ansluta mig till en sådan uppfattning. Man får icke ifråga om anslag av denna art alltför noga se till, om staten får avkastning därav inom överskådlig tid eller icke. Det kan gälla större indirekta hänsyn för statens del att taga vara på, och jag kan därvidlag i huvudsak ansluta mig till de synpunkter, som herrar Olofsson och Hage gjort gällande i denna fråga. Det är alltför stora värden, som det gäller för oss att utvinna däruppe, för att vi skulle behöva räkna alltför mycket med statens direkta intresse av avkastning på kapitalet inom den närmaste tiden.

Jag har därjämte den uppfattningen, att när inlandsbanefrågan behandlades här förra riksdagen på sätt som skedde, det för oss må anses vara en ambitionssak att se till, att vi fullborda planen efter de utstakade linjerna, och jag kunde därför icke annat än med tillfredsställelse hälsa herr civilministerns anförande, då han uttalade sin förhoppning, att, hur än riksdagens beslut skulle utfalla, det skulle bliva möjligt att inom den avsedda tiden fullfölja baubygget.

Jag vill emellertid på de skäl jag nu anført sluta mig till dem, som yrkat bifall till reservationen.

Med herr Lübeck förenade sig herrar *Wiklund* i Brattfors och *Lidström*.

Herr Olofsson: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av ett yttrande, som fälldes av herr civilministern. Han talade nämligen om sina bekymmer för anslaget till arbetslöshet. Jag vill då säga, att här är ett gott tillfälle att komma undan sådana

utgifter och att bereda arbete för folket. I detta sammanhang vill jag påpeka hurusom bränslekommissionen sistlidne sommar upptog snart sagt all arbetskraft här i landet. Järnvägsbyggena måste väl också huvudsakligen bedrivas under sommartiden, och när man går så bakvänt tillväga med vedfrågan, att man i stället för att hugga ved på vintern tager sig före att hugga den på sommaren, är det givet, att det blir ont om arbetsfolk för järnvägsbyggena och för åtskilligt annat, som skall utföras här i landet. Men vi skola hoppas, att den tiden är över, och att det icke blir så nästa sommar med arbetsförhållandena, att bränslekommissionen absorberar så gott som all arbetskraft, ty nu hör man ju, att ved är huggen under innevarande vinter till en myckenhet, som torde motsvara behovet för den kommande vintern. Då vet jag, att det blir större utsikt att kunna få arbetskraft till järnvägsbyggena och andra företag, än det var under sistlidne sommar. Det är väl då den rätta vägen att bereda arbetstillfällen för folket i stället för att giva statsanslag för att avhjälpa arbetslösheten.

Gentemot herr Jönsson i Revinge, när han var inne på frågan om priset på räler, vill jag säga, att på dessa räler, som redan äro inköpta, finnes ett bestämt pris uppgjort, och det är dessa räler, som äro avsedda att tillgodose behovet för den närmaste framtiden. Därför lönar det sig icke att skjuta på denna sak blott för att få billigare räler.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen, och jag vill på samma gång omnämna, att jag hört att i första kammaren fattades endast tio röster för att driva fram reservationen. Jag hoppas, att denna kammare icke skall vara mindre villig att gå med, när det gäller anslag till verkligt produktiva ändamål, och jag kan icke tänka mig, att andra kammaren vill stå tillbaka för första kammaren på detta område.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å berörda hemställan samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 62 av utskottets förevarande utlåtande nr 18 A, bifaller den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 24.

Ang. inlands-
banan mellan
Volgsjön och
Gällivare.

(Forts.)

Omröstningen utföll med 103 ja mot 55 nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 63—66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—74.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76 och 77.

Utskottets förslag i dessa punkter bifölls.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 18 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1918 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—15.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Sedan *punkten 29*, angående inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare härefter föredragits, yttrade

Ang. inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

Herr Olofsson: Herr talman! Med det läge, vari frågan kommit genom utgången av dess behandling för en stund sedan, ber jag här endast få yrka bifall till den av herr Bergqvist med flera avgivna reservationen.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Olofsson under överläggningen framställda yrkandet fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkterna 30—36.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38—41.

Utskottets framställningar i dessa punkter blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 42 och 43.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-

tillägg åt hospitalsläkaren vid Östersunds hospital K. J. T. Freidenfelt;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för revisorn och bokhållaren hos statskontoret, A. A. Tersmeden att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för intendenten i överintendentsämbetet F. H. V. Eckert att övergå till byggnadsstyrelsens avlöningsstat; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för vaktmästaren hos kommerskollegium Carl Gustaf Malmström att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Ang. fast anställning åt skrivbiträden å domsagornas kanslier.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om beredande av förbättrad ställning åt vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden.

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 53, hade herr *Hage* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vilka fall och på vad sätt skrivbiträden, som vore i domsagornas kanslier på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrivarbete, skulle kunna erhålla fast anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension eller åtminstone vissa skäligen förmåner, samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Hage*, som yttrade: Den motion jag väckt i denna fråga är framförd här i riksdagen vid upprepade tillfällen av herr *Lindhagen*, nämligen vid riksdagarna 1914, 1915, 1916 och 1917. Ända sedan denna motion första gången fördes fram, 1914, har man som skäl för ett avstyrkande av motionen anført en pågående utredning, nämligen utredningen om rättegångsreformen. För min del vill jag säga, att detta skäl att avstyrka motionen kunde ju anses någorlunda bärande t. ex. under de två första åren, då motionen väcktes. Men efter hand som utredningen pågår utan att ge något synligt resultat för dessa människor, som det här gäller, måste jag för min del finna, att skälen för att göra någonting åt saken bli allt större och större. Jag kan således visserligen till en början böja mig för ett sådant skäl för att inte yrka bifall till en motion, att man kan påvisa, att det försiggår en utredning, som berör just den sak motionen gäller, men jag vill å

andra sidan säga, att när man år från år fortsätter att visa på denna pågående utredning och ingenting blir gjort i saken för dessa människor, då tycker jag för min del, att det skälet, d. v. s. framförandet av denna pågående utredning såsom en orsak, varför man skulle avslå motionen, blir svagare och svagare. Det gäller ju här åtminstone i allmänhet personer i mycket svag ekonomisk ställning och med en mycket osäker ställning i övrigt, beroende som de äro i ganska hög grad på godtycke, ty deras anställning är ju inte på något sätt skyddad, utan man kan säga, att deras avlöningsförmåner och hela deras ställning i övrigt är i hög grad beroende på godtycke hos de principaler, i vars tjänst de äro anställda. När man kan konstatera detta, får jag verkligen säga, att det kan finnas skäl, när man ännu inte skymtar någon avslutning på den utredning som försiggår, för att riksdagen här verkligen skriver i saken till slut. Jag vill påpeka, att denna uppfattning har man också haft tidigare inom utskottet, på visst håll åtminstone. 1915 t. ex. pågick även då denna utredning, men trots detta tilläto sig tre medlemmar av statsutskottet, nämligen herr Nilsson i Kabbarp, Anderson i Råstock och Ingvarson, att yrka delvis bifall till motionen. 1916 var det samma förhållande. Då funnos också två socialdemokrater inom utskottet, som tilläto sig yrka bifall till motionen i en reservation, och samma var förhållandet 1917, då inte mindre än tre medlemmar av statsutskottet, nämligen herr Nilsson i Kabbarp, herr Anderson i Råstock och herr Tengdahl, yrkade bifall till motionen. Nu däremot, 1918, finnes märkvärdigt nog inte någon reservation antecknad till utskottsutlåtandet. Det kan väl inte bero på något tryckfel? Jag får verkligen säga, att om skäl förefunnits förut att yrka bifall till motionen, så tycker jag, att skälen för att yrka bifall till densamma skulle bli större och större för varje år som går utan att någonting blir gjort åt saken.

Alltså vill jag för min del säga, att jag anser mig nu ha ännu större anledning, än man haft under föregående år, att yrka bifall till motionen, vilket jag härmed, herr talman, tillåter mig göra.

Vidare anförde:

Herr Odqvist: Ja, detta är en gammal bekant fråga sedan flera år. Herr Lindhagen har varje år motionerat härom, och nu har herr Hage upptagit hans mantel.

Förhållandet är ju så, att den ersättning, som utgår till skrivbiträdena hos domhavandena, betalas av häradshövdingarna. Dessa hava i allmänhet lön, tjänstgöringspenningar och sportler, så att de äro väl beredda på denna utgift. Om man nu slår in på den banan att göra denna tjänstepersonal till statstjänare och avlönar den, finns det så många andra, som skulle följa med, t. ex. de biträden, som funnits hos kronofogdarna och numera finnas hos häradsskrivarna och hos landsfiskalerna — ty dessa komma också att

Ang. fast anställning åt skrivbiträden å domsagornas kanslier.

(Forts.)

Ang. fast an-
ställning åt
skrivbiträden
å domsagornas
kanslier.
(Porta.)

hava skrivbiträden på grund av den ökade verksamhet, de fått. Då skulle även staten övertaga dessa tjänstemän, och det tror jag skulle bli en ganska stor kategori av tjänstemän, som skulle på så sätt avlönas av staten.

Härtill kommer, att vårt rättegångsväsende ligger under utredning, och det är meningen, att det skall bli en nyorganisation. Om det kommer att gå igenom, är det antagligt, att det kommer att anslås medel till avlöning av dessa skrivbiträden. Häradshövdingarnas löner äro visserligen reglerade, men skulle det bliva en ny stat för dessa biträden, är det nödvändigt att omreglera häradshövdingarnas löner, så att därigenom medel avsättas i och för dessa biträden.

Men det huvudsakligaste skälet för mig — och som jag tror även för statsutskottet — är i alla fall, att det drager så stora konsekvenser med sig. Det blir en mängd tjänstemän från alla verk och myndigheter, som komme att dragas med.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Det hördes på den föregående talaren, att han hade någon känning av att dessa, som det här är fråga om, i alla fall på sätt och vis göra någon slags statstjänst, äro statstjänare. Men då så verkligen är förhållandet — och för det talar ju också den omständigheten, att denna fråga är upptagen i sammanhang med utredningen om rättegångsreformen — får jag säga, att det är icke riktigt att resonera på det sättet som den föregående talaren gjorde. Då bör man resonera på det sättet, att är det så att denna personal eller den på kronofogdekontor eller dylikt anställda utövar statsverksamhet i någon form, då är det riktigt, att staten åtager sig vissa garantier för att åstadkomma en fastare ställning för personalen i fråga och ge den vissa förmåner. Man får väl alltså icke resonera på det sättet att, därför att man icke i denna motion inriktat sig på mer än en del av denna personal, man icke skulle kunna göra något alls för vissa av den.

Jag vill för övrigt i detta sammanhang säga, att det förefaller märkvärdigt, om man icke, trots vad som anmärkts, skulle kunna bryta ut denna icke så stora sak ur rättegångsreformen och föra fram den inom någorlunda rimlig tid. Den stora rättegångsreformen och allt det som har sammanhang med den är en så stor reform, att jag föreställer mig, att den drager en oerhört lång tid. Jag har läst ett yttrande av en ledamot i denna kammare, däri han säger, att »denna rättegångsreform ha vi hållit på med i 100 år här i landet», och skulle dessa människor verkligen vänta så länge, får jag säga, att det vore synd om dem.

För min del vill jag alltså bestämt påstå, att det borde finnas möjlighet att bryta ut denna lilla fråga, som det här gäller — ty den är verkligen liten i förhållande till rättegångsreformen — och göra en utredning särskilt angående dessa funktionärer och lägga fram den för riksdagen. Det gäller att tillgodose många människor med mycket låg inkomst och osäker ställning, under det att reg-

leringen för dessa häradshövdingar — vars löner enligt utskottets påstående ha ett visst sammanhang med denna fråga -- gäller personer med en ganska god samhällsställning och ganska goda inkomster, vilken reglering icke är av så brådskande natur som när det gäller dessa människor i små omständigheter.

Ang. fast anställning åt skrivbiträden å domsgornas kanslier.

(Forts.)

På dessa grunder och med denna utgångspunkt vidhåller jag mitt yrkande om bifall till motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 112, angående personligt tillfälligt lönetillägg åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar;

nr 131, angående försäljning av Jukkasjärvi socken samt Jukkasjärvi församling och Vittangi kapellförsamling av vissa kronan tillhöriga områden i Kiruna municipalsamhälle;

nr 132, angående tillstånd för två befattningshavare i civildepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 133, angående resebidrag till vissa patienter vid radiumhemmet i Stockholm;

nr 135, med förslag till lag om fattigvård m. m.; och

nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen m. m.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 12.

Härefter föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av fast anställning eller vissa andra förmåner åt personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städning och rengöringsarbete hos statens verk och myndigheter; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt avlidne linjearbetaren vid telegrafverket E. G. Lindgrens barn;

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ålderstillägg åt vaktmästaren i riksgäldskontoret C. J. Johansson;

nr 28, i anledning av justitieombudsmannens framställning om

pension för skrivbiträdet i justitieombudsmansexpeditionen A. E. Kindelius;

nr 29, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålsens gång inom justitieombudsmansexpeditionen m. m. anvisade anslag; och

nr 30, i anledning av militieombudsmannens framställning angående tillfällig ökning av anslaget till befordrande av göromålsens gång till expenser och till resekostnader.

Utskottens i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 13.

Avg. fast anställning åt personer sysselsatta med städning m. m. hos riksdagens verk.

Till avgörande förelåg vidare bankoutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckt motion angående beredande av fast anställning eller vissa andra förmåner åt personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städning och rengöringsarbete hos riksdagens verk och myndigheter.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 52, hade herr *Hage* hemställt, att riksdagen ville anmoda fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret låta undersöka, i vad mån i riksdagens verk och myndigheter personer vore på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete, samt därefter överväga, under vilka förutsättningar dylika biträden borde tillerkännas fast anställning eller åtminstone vissa skäligen med sådan anställning förbundna förmåner såsom rätt till sjukhjälp, semester och pension.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Hage*: Andra kammaren har förut i dag bifallit en motion om utredning angående fast anställning och vissa andra förmåner åt personer, som äro stadigvarande sysselsatta med städnings- och rengöringsarbeten i allmänhet inom statens verk.

Den motion, som här föreligger, går ut på att söka åstadkomma en alldeles likadan utredning för motsvarande befattningshavare vid riksdagens verk och myndigheter. Då måste man tycka, att det är förvånansvärt och inkonsekvent, om andra kammaren å ena sidan är med om en dylik utredning angående sådana städerskors anställningsvillkor m. m. vid statens verk i allmänhet, men däremot icke vill ha en liknande utredning för riksdagens verk och myndigheter.

Såvitt jag kan förstå, bör en dylik utredning, om den skall komma till stånd, göras enhetlig och avse såväl statens verk i allmänhet som riksdagens verk. Så bör ju ske, och så har också pläгат ske, exempelvis när det varit fråga om krigstidstillägg och krigstids-

hjälp o. dyl. I sådana fall ha vi ju här i kammaren brukat besluta, att när en sådan förmån beviljats befattningshavare i statens verk, även riksdagens befattningshavare skola komma i åtnjutande därav efter samma grunder.

Jag skulle kunna anföra ytterligare en hel mängd skäl för min nu intagna ståndpunkt, men jag skall icke upptaga kammarens tid därmed utan ber, på de skäl jag redan anfört, att få yrka bifall till motionen.

Ang. just anställning åt personer sysselsatta med städning m. m. hos riksdagens verk.
(Forts.)

Herr Kristensson: Herr talman! Som av utlåtandet framgår, har ju precis samma motion som denna varit före vid de senaste riksdagarna. Senast i fjol beslutade andra kammaren utan votering att avslå en motion av enahanda innebörd.

Här har nu i år icke tillkommit ett enda nytt moment, som enligt min uppfattning kan ge anledning för kammaren eller riksdagen att härvidlag ändra ståndpunkt. Fullmäktige i båda de institutioner, som det här gäller, ha ju redogjort för huru denna fråga här ligger. Vad riksgäldskontoret vidkommer, har det sagts, att om denna utredning, som motionärerna nu peka på i år, kommer till stånd och blir utförd, faller det av sig självt, att det fåtal städerskor vid riksgäldskontoret, varom här är fråga, få denna anställning som motionen avser.

Vad motionären här egentligen föreslagit, har ju redan verkställts. Det har gjorts en utredning av fullmäktige i båda de nu åsyftade institutionerna. Vi veta ju alltså hur frågan ligger, och beslutas det, att städerskorna i statens verk och inrättningar skola få fastare anställning över hela linjen, så följer därav automatiskt att, i den mån så kan anses lämpligt, det förfäres på samma sätt beträffande städerskorna vid nu ifrågakvarande verk.

Det har, jag upprepar det, icke tillkommit ett enda nytt moment, sedan riksdagen i fjol ganska enhälligt ställde sig på avslagslinjen, och jag förstår icke vad anledningen kan vara, att även i år samma hemställan ånyo blivit gjord.

Jag har naturligtvis, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill icke ifrågasätta riktigheten av det påstående, som nu här gjorts av en medlem av bankoutskottet. Men det har i alla fall betonats mycket starkt förut, att om man skulle göra någon utredning i dessa frågor, så måste man väcka två motioner, en särskild för städerskorna i statens verk i allmänhet och en särskild motion rörande just dessa speciella städerskor, som äro anställda hos riksdagens verk och inrättningar. Om man däremot, såsom den ärade medlemmen av bankoutskottet påstod, gör en utredning, och vidtager vissa åtgärder med avseende på den förra kategorien samt konsekvensen fordrar, att jämväl den senare kategorien får en liknande förmån, då förstår jag icke, varför det skulle vara nödvändigt att i så fall väcka två motioner, såsom skett under föregående år just på grund av att man påstått för motionären, att det vore nödvändigt att skilja på dessa två slag av befatt-

Ang. fast anställning åt personer sysselsatta med städning m. m. hos riksdagens verk.
(Forts.)

ningshavare. Om det nu skulle förhålla sig så som herr Kristensson påstår, förstår jag icke, varför det skulle vara nödvändigt att här i kammaren fatta särskilda beslut med avseende på krigstidstillägg och krigstidshjälp för befattningshavare, som äro i statens verk, och särskilda för personalen i riksdagens verk.

Vad den utredning, som här föreligger, för övrigt angår, så är den, såvitt jag kan förstå, synnerligen bristfällig, åtminstone om man fäster sig vid vad utskottet sagt. Utskottet har t. ex. påpekat, att det år 1917 från utskottets sida uttalades, att om det var lämpligt, borde dessa personer kunna få sjukledighet med bibehållande av någon del av inkomsterna och likaså en viss kortare tids ledighet. Men när utskottet nu i år går att behandla denna motion, meddelar utskottet icke ens i motiveringen, huruvida den åtgärd, som man således ansett vara lämplig, verkligen effektuerats eller icke. Jag kan icke anse det av utskottet anförda utgöra skäl för avslag på motionen och ber under sådana förhållanden att återigen få yrka bifall till densamma.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Ang. ersättningen till riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 32, angående ifrågasatt höjning av den till riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna utgående ersättning.

Bankoutskottet, som i anledning av därom hos utskottet gjord framställning funnit sig böra till behandling upptaga frågan om höjning av den till riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna utgående ersättningen, hemställde i förevarande utlåtande, att riksdagen måtte,

1:o) besluta, att § 7 i instruktionen för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Revisor äger att under revisionsförrättningen åtnjuta, förutom resekostnadsersättning från sitt hemvist till revisionsorten och åter i likhet med riksdagens medlemmar, dagtraktamente, som för revisor, bosatt å revisionsorten utgår med 15 kronor och för annan revisor med 20 kronor. Resekostnadsersättning tillkommer dock icke revisor, som i följd av annat allmänt uppdrag, under den tid revisionen pågår, vistas å revisionsorten samt för sådant uppdrag åtnjuter dylik ersättning; och

2:o) bemyndiga fullmäktige i riksbanken att till riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna för 1918 års revisionsförrättningar utanordna ersättning i överensstämmelse med den

sålunda föreslagna lydelsen av § 7 i den för dem gällande instruktion.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr Helger, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I det föreliggande utskottsbetänkandet föreslår bankoutskottet en höjning av dragtraktamentena åt de revisorer, som företaga granskning av räkenskaperna hos riksbankens avdelningskontor, och denna höjning föreslås till 20 kronor.

Som motiv för sitt förslag anför utskottet, att dessa revisorer i avseende på ersättningen för sitt uppdrag böra likställas med riksdagens ledamöter. För min del kan jag icke förstå, att dessa revisorer för fullgörande av sitt uppdrag kunna ha lika stora utgifter som riksdagens medlemmar, vilka ju måste uppehålla sig i Stockholm. Skulle någon jämförelse här anställas, skulle det snarare vara med landstingsmännen, som förrätta sina uppdrag i landsortsstäderna, och som därvid ha ungefär samma utgifter som dessa revisorer vid fullgörande av sitt uppdrag. Jag kan heller icke anse, att de uppdrag dessa revisorer ha, äro mera kvalificerade än landstingsmännens.

Nu har riksdagen redan förut i år beslutat att dagtraktamentena åt landstingsmännen skulle utgå med resp. 12 och 9 kr., d. v. s. 12 kronor för dem som äro bosatta utom sammanträdesorten, och 9 kronor för övriga. För min del anser jag, att detta dagtraktamente också bör vara tillräckligt för dem, som fullgöra uppdraget som revisorer vid riksbankens avdelningskontor i landsorten. Jag skall därför, herr talman, be att få hemställa om sådan ändring i det här föreliggande förslaget, att siffran 15 utbytes mot 9 och siffran 20 mot 12, samt att orden »i likhet med riksdagens medlemmar» utgå ur förslaget.

Vidare anförde:

Herr Kristensson: Bankoutskottet har här i anledning av en hos utskottet därom gjord framställning föreslagit, att de för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna nu gällande arvodesbestämmelser måtte ändras till likhet med vad som för närvarande gäller för riksdagens ledamöter, med vilka nämnda revisorer hittills varit likställda i arvodesavseende. Nästan sedan urminnes tider ha revisorerne vid riksbankens avdelningskontor varit likställda med statsrevisorerna liksom även, som sagt, med riksdagens ledamöter. Det står i de gamla bestämmelserna, att deras arvode skall räknas lika med vad som är bestämt för riksdagens ledamöter, och det fanns för utskottet ingen anledning att nu påkalla en ändring i berörda förhållande.

Vi ha även inom utskottet tagit sikte på en annan omständighet, som jag här ber att få erinra om, den omständigheten nämligen, att riksdagen för ett par år sedan nedsatte tiden för nu ifrågakvaran-

Ang. ersättningen till riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna. •
(Forts.)

Ang. ersätt-
ningen till
riksdagens
revisorer vid
riksbankens
avdelnings-
kontor i
orterna.
(Forts.

de revisioner till jämnt hälften mot vad som förut var bestämt i detta hänseende. Vid samtliga avdelningskontor ute i landet med undantag av kontoren i Göteborg och Malmö skola numera revisorer-
na på en enda vecka fullgöra precis lika mycket arbete, vartill förut var anslagen en dubbelt så lång tid.

Det är, såsom var och en förstår, icke några stora summor, som det kommer i fråga att utbetala till dessa revisorer. Jag undrar verkligen, om herrarna kunna leta upp ett enda bankföretag, där det betalas mindre revisorsarvoden, än som i detta fall kunna komma i fråga.

När det således här endast gäller småsummor och då jag icke kan inse, att en reform i den riktning, som herr Helger här påyrkat, är önskvärd, utan håller före, att statens förtroendeåmbetsmän i allmänhet icke böra ha mindre betalt, än vad som svarar mot de omkostnader, som de måste vidkännas i och för sitt uppdrag, har jag inom utskottet icke kunnat annat än biträda den uppfattningen, att vi icke må vidtaga någon ändring i grunderna för nu ifrågavarande arvodes utgående, utan i detta fall låta samma grunder fortfarande gälla, som tillämpats sedan mycken lång tid tillbaka, jag misstänker, ända sedan denna institution inrättades.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan. Om en reform beträffande landstingsmannaarvodena skall vidtagas, bör den väl gå i den riktningen, att dessa arvoden höjas, då desamma enligt mitt förmenande även efter det beslut, som i år kommit till stånd i denna del, dock måste anses vara för små.

Jag ber, som sagt, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson: Gent emot den föregående talaren skall jag här be att få göra en annan jämförelse än den, han gjorde. Då han säger, att revisorerne vid riksbankens avdelningskontor sedan gammalt ha varit likställda med riksdagsmännen i arvodesavseende, är ju detta sant, men även beträffande ledamöterna av kyrkomötet har ju en likställighet med riksdagens medlemmar ansetts vara rådande, men det var dock ingen här, som ansåg, att detta förhållande kunde återopas såsom skäl till att i fråga om dessa ledamöter vidtaga samma arvodesförhöjning, som beslutats för riksdagsmännen. Jag anser för min del, att andra kammaren bör handla konsekvent, och de skäl, som herr Helger här framdragit, när han jämförde revisorerne vid riksbankens avdelningskontor med landstingsmännen, äro hållbara. När herr Kristensson säger, att om landstingsmännens arvoden äro för låga, så bör man höja dem, visar detta, att herr Kristensson icke följt med vad som har beslutats den sista tiden, ty vi ha ju nyligen höjt landstingsmännens arvoden från 6 till 9 och 12 kronor, och det är väl icke meningen, att vi i år återigen skola höja dem. Det är en väsentlig skillnad på att behöva uppehålla sig i huvudstaden i månadtal långt ifrån hemmet och att högst en veckas tid uppehålla sig i länets residensstad. Jag tycker, att om andra kammaren vill handla konsekvent, kan den icke gå med på högre ersättning åt nu ifråga-

varande revisorer, än vad som utgår till landstingsmännen, d. v. s. 12 och 9 kronor

Jag skall alltså, herr talman, be att få yrka bifall till det av herr Helger här framställda förslaget.

Herr *Magnusson* i Tumhult instämde häruti.

Ang. ersättningen till riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna.
(Forts.)

Herr *Carlson* i Herrljunga: Herr talman! Gent emot herrar Helger och Bengtsson i Norup ber jag att få påpeka, att det i många fall kan vara lika dyrt att uppehålla sig i en landsortsstad som här i Stockholm, och med hänsyn till de kostnader, som revisorerna vid riksbankens avdelningskontor måste vidkännas för fullgörande av det förtroendeuppdrag, som de åtagit sig och det därmed förenade arbetet, tror jag icke, att det är skäl att här gå på avslagslinjen. Det är nog, som sagt, vad många småstäder beträffar, lika dyrt och besvärligt att där uppehålla sig som här i Stockholm, och för riksdagsmännen kan det gå bättre, att få drägliga hyresförhållanden här i huvudstaden, än vad som är möjligt i många småstäder under den korta tid, som det här gäller. Man är nog i senare fallet tvungen att bo på hotell.

Sedan talade herr Bengtsson i Norup om, att man här kunde göra en jämförelse med kyrkomötets ledamöter. Det beslut, som fattades i den frågan, har emellertid från många håll ansetts vara ett ledsamt och beklagligt beslut. Efteråt ha flera uttalat en dylik uppfattning, och jag förmodar, att herr Bengtsson i Norup delar densamma och att han vid nämnda tillfälle röstade för höjning av arvodet till kyrkomötets ledamöter. Om riksdagen en gång fattat ett beslut, som ur fleras synpunkter är ledsamt, skall man väl icke upprepa något sådant, utan i stället akta sig för att fortsätta på den vägen.

Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Kristensson*: Om herr Bengtsson i Norup riktigt hade hört på vad jag här sade, skulle han ha funnit, att det av mitt anförande tillräckligt tydligt framgick, att jag hade vetskap om, att landstingsmännens arvoden nyligen blivit höjda. Det var emellertid icke om nämnda arvoden jag här ville yttra mig, utan om de skäligen belopp, som i detta fall borde utgå, och jag ifrågasatte, huruvida icke beslutet om höjningen av landstingsmännens arvoden borde vinna efterföljd på andra håll, ehuru jag samtidigt uttalade en undran, huruvida icke dessa arvoden kunde anses vara för låga.

Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att det förslag, som herrar Helger och Bengtsson i Norup gjort sig till talesmän för, innebär, att riksdagen i den dyrtid, som nu råder, skulle i vissa fall sänka de arvoden, som nu utgå till här ifrågasvarande revisorer. Jag undrar verkligen, om det kan vara konsekvent att handla på det sättet. För närvarande utgå dessa ar-

Ang. ersättningen till riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna.
(Forts.)

voden med tio kronor om dagen, även om vederbörande revisor är bosatt på revisionsorten. Enligt det förslag, som de nämnda talarna här förordat, skulle det bli en sänkning för dem, som äro bosatta å revisionsorten, och för de övriga skulle det inträda en förhöjning av allenast två kronor. Då riksdagen, såsom jag förut framhållit, för ett par år sedan ändrade tiden för ifrågavarande revisioner så, att numera samma arbete skall utföras på halva den tid, som förut var därtill anslagen, kan jag icke finna annat, än att ett bifall till utskottets förslag är rimligt. Det innebär ju i verkligheten icke någon förhöjning, ty dessa revisorer få ju icke inalles lyfta ett större kontant belopp, än vad de förut ägde uppbära med hänsyn till den tid, som då var anslagen för revisionens verkställande.

Jag ber alltså att få vidhålla mitt här förut framställda yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den av herr Helger under överläggningen föreslagna ändring däri; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den av herr Helger under överläggningen föreslagna ändring däri.

Voteringen utvisade 102 ja mot 50 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat:

lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om stadgande av viss skyldighet för ägare eller innehavare av skogbärande mark, som gränsar till annans åker; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om ändring i 35 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i tiderna för jakt å hare, ripa, hjärpe, tjäder och orre i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands fjälltrakter; och

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ökning av statsbidraget till kostnaderna för lantmåteriförrättningar.

Vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt bifölls av kammaren.

§ 16.

Slutligen föredrogos vart för sig andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om införande årligen i riksdagstrycket av förteckning å riksdagens ledamöter; och

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägbringande av större överskådlighet och ordning beträffande Svensk författningssamling.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle nämnda beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 17.

Herr *Osberg* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, med förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Ifrågavarande motion, som erhöll ordningsnumret 330, bordlades.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 60, i anledning av väckt motion om ändring av § 24 i förordningen om landsting den 21 mars 1862; och

nr 61, i anledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående rätt för kommuner att tilldela innehavare av kommunala förtroendeuppdrag ersättning i vissa hänseenden; samt

från bevillningsutskottet:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1918 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för förste kanslisekreteraren i lantförsvarsdepartementet Gunnar August Åkerman att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklARATIONER;

nr 16, i anledning av väckt motion om ändringar i deklarationsformuläret nr 1 A för uppgifter till ledning vid taxering; och

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i förordningen om krigskonjunkturskatt;

lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna; och

nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen;

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare jämte en i ärendet väckt motion;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 7, i anledning av framställningar om krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare anställda hos riksdagen eller i dess verk;

nr 8, i fråga om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 9, i fråga om krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare, som varit anställda hos riksdagen eller i dess verk;

nr 10, i anledning av motion angående krigstidsbidrag och krigstidshjälp åt prästmän, anställda för religionsvård utrikes åt svenska sjömän m. fl.;

nr 11, i anledning av väckta motioner angående krigstidshjälp åt lärarpersonalen vid statsunderstödda privatläroverk; och
nr 12, i anledning av väckt motion angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt distriktsveterinärer m. fl.; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtauden:

nr 3, i anledning av herr Ericsons i Funäsdalen m. fl. motion, nr 297, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befrämjande av kooperativa jordbruk; och

nr 4, i anledning av herr Leanders motion, nr 7, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av enhetliga bestämmelser i fråga om uttaxeringen av prästerskapets avlöning.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att hr *Axel Gylfe* på grund av halssjukdom är oförmögen att delta i riksdagsarbetet fr. o. m. den $\frac{8}{3}$ tillsvidare, intygas.
Stockholm den $\frac{8}{3}$ 1918.

Nils Arnoldson,
med. doktor, docent.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Pehrsson</i> i Bramstorp	under 2 dagar	fr. o. m. den 11 mars,	
» <i>Jeppsson</i>	» 2 »	» »	» 11 »
» <i>Olsson</i> i Broberg	» 5 »	» »	» 10 »
» <i>Lithander</i>	» 3 »	» »	» 10 »
» <i>Johansson</i> i Olstorp	» 3 »	» »	» 11 »
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 7 »	» »	» 11 »
» <i>Vennerström</i>	» 10 »	» »	» 11 » och
» <i>Hallén</i>	» 6 »	» »	» 12 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.